

НОВА ИСКРА

С пролећа

— МИЛОШ П. ЂИРКОВИЋ —

(7)

XI.

Била је дакле сама, потпуно сама. Последња спона, што је њен живот са Митром још спајала, била је прекинута. Сад је и од ње била ослобођена. Јер и нехотице, милујући дете своје, она беше принуђена да мисли на далекога оца, који се у широком свету, Бог зна где, беше изгубио. Али већ први тренуци, кад свест поново дође, она осети сву празнину новoga положаја, сву горчину тешких, дугих часова самоће и усамљености. За живота детињег ипак је било некога ту, коме је она могла отворити сву бедну душу своју, на кога су се односиле све топле речи милоште и љубави напуштене матере. У последње доба она се беше у неколико измирила са својом судбином; несрећи се крила не могу подсећи и под њеним сталним утицајем човек најзад успе да приклони своју главу и мирно узме све оно што му време и прилике донесу. И најмекше и најосетљивије срце отврднe временом под теретом невољних дана.

Али смрћу детињом све се беше поново изменило. Друга и нова опасност била је опет на месту: мир душевни и снага отпору, које она са тако тешком муком беше задобила, поново је оставише и она се сад нађе у положају, чије су невоље покадшто прелазиле границе човечје издржљивости. Она се већ једном налазила у овоме положају: онда кад је њена љубав заузела онај тако неочекивани и несрећни обрт. Сад та опасност поново дође. У жалосној осами пуној јада и тежине опет и са снагом избија силни нагон мислима својим лутати, јадиковати и тужити. Сад пак наиђе ова опасност преко слабе жене, чија је душа била са свим уморна, огорчена и потпуно у очајању. Само док је онда насмејано лице детиње било у стању да јој мрачни поглед разведри и тужно лице ра-

згали, морало је сада све пасти на њену главу, која уморна идући за током немирних мисли све се више подавала утицају несреће своје.

Сва та промена на њој није могла остати неопажена ни чики ни Марти. И док се Марта свом снагом свога болећивог срца трудила, да јој убитачне мисли одврати од последњих догађаја, дотле би чика махнуо само главом, не знајући ни сам шта на све то ваља рећи, а још мање предузети. Знао је да тако не сме остати, па ипак, док се његова ситна глава бавила тиме, на који ће начин све то друкчије окренути, дан је пролазио за даном и у целој ствари није се могла приметити никаква измена.

„Страх ме је за њу!“ рече му Марта једнога дана дошавши од Цале. „Тако не иде више. Ни речи ни савети овде не помажу. Говорим јој сваки у Бога дан, а она или ће отворити уста или не. Не можеш јој више ни гласа чути. Ах, Госпoде наш, како ме тишти несрећа њена као моје рођено да је.“

„То је оно што и ја не разумем“, одговори Микица. „Родило се, па ће и умрети. Господња је воља то, и према њој ми смо сви само ситни црви. Али веруј, она нема повода да толико јадује.“

Марта га погледа питајући.

„Зар није тако? — Опрости ми, Госпoде, што овако стар грешим душе своје, али шта би било од онога црва! Било је дете невино, али године пролазе, и младост би знала најзад ко је и шта је. И онда, куда би? — Да свет и на њега пружи и укаже претом као што је и на матер викао? Можда би једнога дана дочекала још да се и оно на њу баца последњим каменом. Веруј ми, много је боље и за њу и за њега што се све тако свршило. Тешко је, истина, али шта се на свету не пребoli? —

Изгуби мајка јединца сина, па се неверна уста опет насмеју.“

„И данас је били тамо. Не може дан проћи, а да се гробља не дотакне. Све је искитила цвећем. Ономад је однела велики бокор беле зимње руже.“

„Да ли ће то за њу бити добро да непрестано на то мисли? Мени се чини, да одлазећи тамо она само старе ране поново позлеђује.“

„Говорила сам и ја, али је на томе и остало. Видим пак, да је у неколико разгали, кад почнемо говор о детету. Понекад ми целога дана говори само о њему. „Видиш ли, дадо, каже ми, до сада би мој Ранкић већ проходао. Можда би већ почео и тепати. Ах, Боже велики, за цело би сада чула и прву слатку реч.... Али нема, нема!.... Он је сада горе међу анђелчињима. Тамо се за цело неће знати зато, што није имао оца....“ И онда ми под сузама стане показивати шта је све за њега наспремала: и кошуљице и чаранице и бенкице..... Сад све то тако стоји празно и пусто...“

„Боље би учинила, кад би то коме поклонила. Овако ће је све то само опомињати и њој бити теже и несносије.“

„Рекох јој и ја, али она вели да јој је то једина утеха.“

„Нека има бар штогод“, одговори Микица. —

Око смрти детиње Рајко се и сам беше нашао тамо; сандук беше сам направно и донео. Али од тога времена он није силазио доле до села, једно због свога посла, који се овога пута беше нагомилао више него иначе, а друго хтео је оставити самој себи. Било му је тешко гледати ону безграничну тугу у њеним очима. Знао је, како сузе тешко падају на његову душу. Најзад мислио је да је ту Марта са чиком и да су они за такве ствари много искуснији и подеснији.

Али му чика једнога дана рече: „Зашто не свратиш и нама? Изгубио си се, као да си у воду пропао. — Знаш да и тамо код ње није све у реду. Од како оног детета нестане и она је престала да живи. Пре си је бар могао видети насмејану и чути глас са њених устију. Она много страда. Сви смо се поплашили. Ни Марта не зна шта ће с њом отпочети....“

И он оде, и ако је мислио, да ће његово присуство још најмање помоћи.

Затече је дома саму украј огњишта. Седела је непомична на ниској столици наслонивши главу на дланове. Ко зна, од када је тако седела.

Лице јој једва могао сагледати испод црне жалне махрине. Било је потпуно бледо и бледоћа његова још јаче је одударала од црнине на њој. Испод очију видели се велики, модри колуту, а испод дугих тренавица туно је гледао уморни, оловни поглед, који се и на њему застави тако потпуно без израза.

Он јој се лагано приближи. Отопљени снег са његових ногу остављао је за собом траг на земљи.

„Цало!“

Она подиже у неколико главу, али и даље оста тако непомично и на столици седећи. Рајко се спусти на другу столицу покрај ње. Јара од пламена удари му у лице и он се одмача даље од огњишта.

„Цало!“ понови он.

Она подиже главу и дуго га погледа угашеним, мртвим очима. Сенка нека прелете преко њезина лица.

„За име божје, дођи к себи!“

Она промрља нешто неразговорно, више за саму себе, и окрете поглед у празнину. Као да је одсев смрти лежао на овом бледом и од страдања чисто окамењеном лицу.

„Не могу, Рајко!“ рече и не погледавши га. „Боли!“

Он не могаше ништа одговорити.

„Њега нема више... и ја не могу даље...“

Глас јој је звонио понизно и слабо, па ипак у срце продирући као дуги, непрекидни узвик.

Неколико тренутака прође. Рајко хтеде нешто рећи, али у грлу осети нешто рапаво, сухо; језик му тежак и он га једва могаше покренути. Нека неодређена жалост увукла се у његову душу: тамно очајање, које у позадини сваке човечје љубави бди, пробуди се у њему. Умореност њена преносила се и на њега самог; она је још јаче притискивала тешке, некретљиве мисли његова мозга.

„Сузе и опет сузе....“ отпоче тихо, лагано, као да га је страх било и од самих речи... „Целога живота плачи, али бола са душе не исплака; он је ту још и уједа као со на рани крвавој.... Ах, Господе наш велики, зашто бар и мене не узмеш једном? Зар тамо горе нема места и моме спасу?.... Шта ћу ја овде? Мога детета нема више, и ја живим још...“ Она погури још више главом. На слабој светлости оцртавао се велики, снажни и мрачни лик... „Тамо доле покрај најина гроба спава сад и мој Ранкић.... можда је најина душа са њим; она бди над њим и она га чува, кад ја то овде нисам умела... Јест, јест, не би њега онда нестало, само да сам ја знала; гледала сам више себе и своју невољу него њега самог. Зато је и казна одмах дошла... Само и ти, Боже, не делиш правду велику... Зашто и мене ниси узео са њим?... Где може дете нејасно без мајчице своје?... Је ли, Рајко, и то је истина? — Сва деца невинна одлазе у рај...“

Рајко махну главом у повлад.

„Знала сам ја то!... Како ли тек мора бити лепо тамо!... Куд год се окренеш, све само цвеће; леје од љубичице, мајкине душице и каранфила; па бокори од руже, главе од божура.... Све тако једно до другог.... Једва да можеш проћи, да на цвеће не станеш... Па онда тиге, све лепе, шарене, са позлаћеним перјем, рајске тиге.... Оне певају тамо слатко и глас им се губи у мирису цвећа... А туда пролазе као шарени лентиря невинна деца; она су сад сви анђелчињи; тамо је и мој Ранкић, међу њима; тамо је његова мала, невинна душица....“

Главу беше спустила до самих колена. Из мртвих, растројених очију лако су се одвајале тешке бледе сузе. Није то било више потресно јецање у наручју друга и пријатеља, нити пак на топлим мајчиним грудма да се

F. WOBRING

BEATA

тешки бол исплаче. Не, ове велике и тешке сузе што су се тако лагано и без једног јединог јаука, без једног јединог гласнијег звука, спуштале низ тамне образе, као да су биле сузе што њу саму оплакују, тако саму и остављену, тако презрену и унижену, сузе које оплакују њену тако рано на смрт осуђену младост. И подигавши главу, њен поглед није гледао више право и мирно: био је потпуно растројен, без израза, поглед јадника, који о себи ништа више није знао.

Рајко се окамени. У њему самом као да пренуче сила живота и он не има више снаге да бол свој прикрије. И велики, снажни човек паде покрај ње саме и зајеца дуго, силно као дете какво.

Тако плакаху обадвоје дуго, дуго.

А кад свест поново дође и бол се под сузама утиша, они се зачуђени и као питајући погледаше.

То није био више он, то није била више она... То беху два са свим нова створења, стопљена уједно својом невољом; везана заједничким јадом радоваху се једно другоме.

XII.

У сумрак једнога од последњих фебруарских дана седела је Цала покрај високе ватре у пространој полу-мрачној кући. У овом кратком међувремену од последњих догађаја не беше се ништа знатније догодило што би изазвало ма какву промену. Што се ње лично тичало, последње време било је за њу тако обилно догађајима; у њеноме срцу беше завладао најзад такав мир од равнодушности према свему, те страсна, немирна душа њена није марила више никаквих намена. Живот њен имао је у последње доба толико несрећних тренутака, да јој се стас и пре времена и нехотице беше погнуо, а црта јада и бола око њених устију беше постала још грубља и снажнија. Али са Митром ствар није стајала тако: он се беше у село поново вратио. Са страхом у души, са зебњом у срцу очекивала је Цала дан, кад ће он прекорачити праг кућни, јер да ће он и к њој доћи, то је осећала у целом своме бићу.

Глас тај прво јој Марта донесе. Њој је, вели, чика о томе причао, који је Митра последњих дана непрестано виђао тамо у кавани између неколико последњих пијанаца. Нико није знао, од куда је дошао и шта је најзад овде поново хтео, где је једном за свагда све своје добро сачувао. Рада се није хтео никако прихватити, али је за то непрестано био. Али дуге пијаничке ноћи и пуст и раскалашан живот као да су и на њему самоме били оставили јачих трагова. Глас му је звонио тако пусто и промукло као да долазе звуци од старог, напуклог звона, а цело му је држање било тако непоуздано и немирно, по готову плашљиво.

Све је то чика испричао Марти. Само јој је једно притајено, како га је једне вечери упитао, шта тражи он поново овде и чему ће га одвести такав распусни живот, онда му је Митар мутних очију и својим пропивеним гла-

сом опором одговорио: да се то њега — чике — баш по-најмање тиче.

Време на пољу било је мокро и сурово, сиво и мрачно. Велике и влажне снежне пахуљице, пуне мокре студени, претварале би се одмах у течност, чим би земљу додирнуле и на влажној, водом сувине потопљеној земљи стварала се лака, жутињава скрама од воде, блата и суснежице. А хладан, доцни ветар снажно је замахивао, ударајући о тешка растова врата и мрачне прозоре, провлачио се кроз узани, почађали димњак до самог ниског, приог огњишта, на коме је још ватра светлацала. Онда би још јаче одскочиле ситне варнице, снежних пахуљица нестајало је у млаком пенелу и ватра би отпочела још снажније да светлаца, тихо припорећи и зујећи као стари мачак и простирући око себе неко нејасно, полумразумљиво задовољство од светлости и топлоте.

Цала беше испратила Марту и сад је седела сама покрај жутињавога пламена. Дугачко вретено у њеној руци све се више омотавало дебелим, тежињавим концем, пуштајући при свом окретању нејасне, равномерне звуке. На пољу је ветар дувао све јаче, мрак се лагано и постепено навијао изнад мокре земље, а овде у кући пријатно је горела велика топла ватра и лако се повијао бледуњави, жућкасти пламен.

Врата се од једном брзо отворише и на прагу се указа високи, нешто погнути стас Митров. На бледом и слабом пламену његово је лице изгледало још жуђе и мршавије. Само што су црне, дубоко упале очи имале неки чудни, необични сјај.

Цала оста нема и непомицна.

„Цало!“

У кући беше таква тишина, да се јасно могло чути, како ветар поново залепи о прозор мокру снежну пахуљицу.

„Цало, чујеш ли?“

Она и даље ћуташе.

„Цало, ако ме не чујеш, ја и сам не знам шта ће бити!“ Као да се у његову у неколико преплашеном тону ипак могла претња разумети.

„Шта ће бити?“ упита Цала и окрете се право према њему.

Он је стајао тако близу покрај ње, да му је по готову могла чути испрекидани и узнемирени дисај. Мокра коса беше се слепила са мршавим лицем и изгледала је као коса убијенога, тако нечиста и влажна.

„И сам не знам. Али ће се догодити така несрећа, мени, теби, обома нама! Разумеш ли?“

Стара и притајена мржња букну свом снагом.

„Као да се и што горе може десити од моје срамоте! Као да и сам не знаш, ко сам и шта сам?!.. Иди, иди, несрећниче!...“

Она окрете главу од њега.

„А ако ја нећу?“

„Ти мораш!“

„Па ако и поред свега тога ја останем?“

И у тренутку он је стајао покрај ње, држећи је као кљештима чврсто за руку.

„Рђо!...“ баца му она усред лица, гледајући му право у мутне, закрвављене очи.

Он рикну као звер рањена. Њему, њему то, што до сад нико не смеде! И из њених устију!...

Па се поново налете на њу, стежући све јаче њене мршаве руке и тресући је тамо амо као треску лаку. И закрвављених, бесних очију он једва што проговори:

„Понови само!... Понови!...“

А она гледајући право у њега, стално и непомично, опет му баца у лице: „Рђо!...“

Уби га сталност њена и онај грозни, оштри поглед што му се у само срце зари. Слаб, саломљен, без снаге да нападне, он се спусти на столицу покрај ватре и блесасто, тупо загледа се у жуте пламичке.

Мрак на пољу беше се у велико спустио. Велика мрачна кућа, осветљена само у ономе делу око огњишта, изгледала је још већа и тајанственија. Пламен на ватри треперио је као сенка каква и осветљавао Митрову погнуту главу и Цалино мршаво лице, које беше бледо као восак. У овоме тренутку она се не усуди да га погледа. Али у својим очима она је осећала ватру као у највећој грозници, а у грлу је нешто тако стезало и гушило, да је једва могла дисати. И осећајући његову близину покрај себе, у њој се порађала мисао чудна и сурова, да једним ударцем здружи ову мокру главу, ово пропивено жуто лице, да му се у очи насмеје дивље, страшно, без милости и саосећања.

„Све је, дакле, пропало?“ упита он након дужег ћутања.

Она му остаде дужна одговора.

„Ах, Господе мој!“ прстења Митар тешко, загушљиво. Осећао је како му је у грлу сухо и ранаво. „Како је тешко то, ужасно тешко!... Цало, реци само зар за мене нема више твога гласа?...“

Она га погледа презриво и снагну раменима. Још више срдито ју је онај покорни, чисто молећи тон његова гласа.

„Нашто?“ упита га. „Хоћу ли да ти говорим, како је црна душа моја? Видиш ли гар овај — још је горе на моме срцу... Живот си мој згазио као црва последњег, узео си све што је моје било, и док је твоја воља била, задовољавао си се тиме, а после?... гурнуо си и одбацио, без срца и душе. Шта хоћеш сад од мене?... Свуд у округ овде све је згариште само. Нашто превртати сад по његову пепелу и тражити што је негда било. И последња веза што нас је спајала, прекинула се божјом вољом... Иди, иди, и не тражи ништа више од мене. Чујеш ли?... Ништа!...“

„Некада си другчије говорила и творила.“

Она се јетко осмехну.

„Некада?...“

„Јест, некада! Или зар је твоја несрећа могла збрисати и оно што је било тако топло и мило?... Зар се не сећаш више? Ни онога заједничкога живота у граду?... Управо као и сада! На пољу је дувао хладан ветар и снег завејавао у окна и врата, а ми смо седели тако сами у срећи својој!...“

„Онда су била друга времена!...“

„Од милости ти ниси могла ни речи проговорити. Провлачила си своје меке прсте кроз моју гаром упрљану косу, гледајући ме тако топло и благо, а у мисли твојој само као да је моја душа седела и као да је у срцу твојем молитва само за мене била!...“

Он јој говораше тихо, лагано, реч по реч, гледајући непрестано у бледи пламен.

„Јест, јест, али је и Митар био онда Бог мој, кога сам ја више волела него душу своју. Нашто да ти говорим сада?... И сам знаш, како сам као махнита трчала, само кад чујем кораке твоје. С тобом било је све пуно

Е. Бено

Породица

на мојој души и ја не знаћих за срам и стид који нанесох и себи и матери својој!... Доста је било само, да рука твоја пређе преко моје главе и да чујем глас твој, па да онда све заборавим. Живела сам за тебе и милосту твоју; моја се душа око тебе вила, а срце се само за тебе Богу молило!... Нисам хтела чути ни за свет ни за људе. Ти си био свет у коме је моја душа живела, у коме се она одмарала, у коме је њој било тако топло и слатко као негда на мајчину крилу!... И ја не знам, да ли је онда штогод било што ја за тебе не бих учинила!... Али пламен се сада угасио и ватра је престала да гори!...“

„Али у њеном пепелу жар још траје.“

„Не; и он је утрнуо. Покрила га је студен мрачних и невољних дана!...“

„На свету ништа не постоји, што се може заборавити и опростити.“

„Може бити; само што ја не мислим тако. Јеси ли видео младу биљку како угине, кад јој се хладноћа у

срце увуче. Ти си учинио још горе; сам си јој жиле посекао и узео сву снагу, од врха до корена.“

„Зато сам опет овде да поправим што је рђаво било. Истина је, ти си патила, али и ја сам знао шта значи јад на души; дошла си натраг погнуте главе под срамом и стидом, ја сам лутао као последњи, одбачен, без мира и спокојства.... Од куда је дошло и како?... Немој да ме питаш! Ја и сам не знам. Лудачка грозница беше обузела моју главу и ја нисам могао друкчије. Отимао сам се и бранио као даљеник какав, али сам морао пасти. Нешто пусто, лудо, дивље гонило ме је напред; куда — пут се није видео, ја сам га још мање знао. — Кад сам поново дошао к себи, било је позно. Лутао сам онда као створ последњи; нисам знао где ћу омпкнут, а где осванути — све ми је било право. Немоја моја гонила ме је од села до села, од града до града. Као бродоломац какав хватао сам се свега: и нића и последњих људи. У души мојој, сатрвеној под јадом и грозом од сама себе, стварала се жеља да сломијем, да убијем све штогод под руку дође. Био сам као последњи.... Ах, Господе мој! Ту сам хтео заборавити грех свој, ту сам хтео утопити савест своју. И онда су наилазили тешки, мучни дани. У мени се стварала жеља, да главу своју ударим о најтврђи камен, да легнем у прах и пенео и из свега гласа заваним и на Бога и на људе, на судбину и несрећну душу своју, која није мира знала.... И ето јој сада! Није се могло даље! У глави тако ври и гори као у котлу усијаном, а срце ми пишти и кука над несрећом и мојом и твојом.... Ах, створитељу наш небесни! Нисам могао помислити, да човек може толико страдати, а при том ипак живети.... Цало, тако ти душе твоје, погледај; не криј погледа свога од мене! Јер онда као да ми се сунце поново роди, кад у очи твоје погледам.... Сад знам. Моја је душа поново устала; она само за тобом жуди и око тебе се вије као год мајка око одра свога мртвога сина. Не одбацуј је, Цало, јер душе ми..... Опрости све зло што ти учиних и пружи опет руку. А ја ти се кунем крстом и спасом душе своје, да те више никада нећу оставити....“

„Ах, ћути, ћути! То ништа неће помоћи!“

„О, веруј ми, Цало, веруј!“

„Зашто и да не верујем?! Али сад чуј и ти, Митре!.... Истина је што ћу ти рећи, као што пред тобом стојим. Нека је и све тако као што кажеш. Мени је данас све тако право; зашто не бих и твојим речима веровала? Можда је твоја љубав још силна и јака; али шта је са мном? Ти си је својим рођеним рукама угушио; она је мртава још од када и никакве је речи и наде не могу пробудити.“

„Али ја хоћу! Разумеш ли, то мора бити!... За тобом само јауче моја душа, за тобом је жедно моје срце. Никада у то нисам више веровао него данас.“

Он је својом руком хтео обгрлити и привући к себи. Али му она руку снажно одгурну.

„Митре, нека буде последње!... Све је узалуд. Можеш своју љубав поново оживљавати, стотину јој лених речи

рећи, можеш је у свилу облачити и златом крунисати: ја ћу је ипак одбацити као нечистоћу последњу. Разумеш ли?... Ни једне капи крви, ни једне жилице није више у мени што би теби хтела; ни једнога кутића у души, да зажуди за твојим именом. Кад бих знала да ти тело под губом пати и да је једна јединица реч моја довољна да ти буде спасење, ја је не бих изустила.... Тако, сад си чуо све!... Иди, иди са мога пута, да те очи моје више никад не угледају“....

Он беше још блеђи од платна на њеној кошуљи и дрхташе у свима удовима. Глас му је био потпуно промукао, једва се могаоше распознати и он подиже руке млатајући њима кроз ваздух као какав полудели.

„Реци, реци, волиш ли кога?“

„А кад би то било?“

Он је погледа укочено, великих, исколчених очију.

„Реци још једном само!“

„Па добро: волим!“

У једном скоку он се створи крај ње и стежући је као гвоздеом својим снажним рукама, баци је на земљу, па и сам паде преко ње, и на земљи отпоче дивља, безгласна, нема борба.

У своме беснилу он изгуби своју свест; он не знађаше више ни шта је хтео ни шта је чинио; знао је само да се под његовим рукама налази једна жртва и да се та жртва бранила. То још више увећаваше његово беснило; она се није смела бранити, није смела писнути. И под утицајем белине њезина врата он осеђаше нечувено задовољство да тај врат све јаче осећа под својим снажним прстима.

„Натраг, несрећнице!“ и, одгурнувши га дубоко у крај кућни, Рајко стаде између њих.

„Рајко, ти!“ Он једва прстења и дигнувши се лагано, заклони лице рукама. Па се онда окрете, смирљен и сломијен, и посрћући као пијан изиде из куће....

Опет пролеће. У своме богатом зеленом накиту опет је стајало високо дрвеће. Кроз густе, брсане гране лако се провлачила жута сунчева светлост и својом топлотом напајала мокре груди црне и тешке земље; птице се губиле по ситним шипразима и из густога трња чули се све чешће гласови жељкања, призивања и мамљења. Дугим, широким пољем прострало се зелено море младих жита и овде онде укаже се витка чобаница с плетивом у руци, гонећи стадо своје... Опет смех, песма и граја веселог живота; опет нов живот са бујицом младе, пуне снаге и из груди слабога човека отимљу се гласи захвалности за нове набујале моћи, за силно задовољство, за свечаник и у души и на срцу....

Вече. Снажно, високо дрвеће прикрило жар сунца на заласку. Само на једном месту био је мали отвор између лишћа и кроза њ указаваше се црвена, као пожаром осветљена сунчева зрака, остављајући за собом дугу сјајну пругу, позлаћену као високо влаће пшенично, која се губила у лисном зеленилу са јрком бронзаним одсегом.

Доле у градини сеђаше Марта са чиком. Осмех им на лицу, а мир у души.

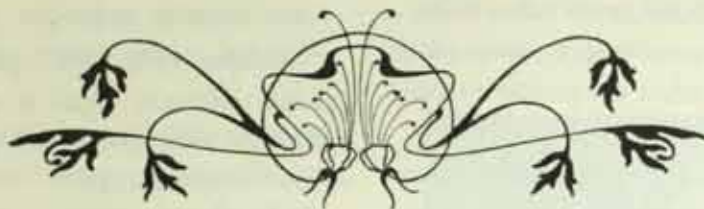
„Нека се Бог смиљује и његовој души,“ отпоче Марта. — „Погрешно је много, али који грех данас остаје неосвећен. Није требао све то учинити, али ко може да зна и одмери путеве Господње?... Можда и он сам све то није хтео; борио се, али се противу судбине не да борити.“

„Знао сам ја да ће са њим тако нешто бити,“ одговори чика. „Још и онда, кад нас она не хте послушати, већ одбеже са њим. Има људи који су од створења свога ту само да другоме јад нанесу и под својим рођеним болом угину. Такав ти је и Митар био.“

Говорили су о Митру, чије тело пре неколико дана беше Морава избацила на спруд више Рајкове воденице.

И док је вече лагано силазило и ноћ се полагано спуштала, путем што води Микичиној кући указаше се две људске прилике. У њиховим младим лицима огледала се она озбиљна и света радост, која покрива лице човечје кад у души све добро поново оживи. Поверењем и љубављу, најлепшим и најсветијим што груди у својој унутрашњости крију, сијала су њихова млада, тако напаћена лица, а у веселим очима као да се сијало сјајно оружје; заједно се борити противу свега злога.

1903. год. Дражбани.

Ка мјесечини

Мјесечина... Тихо!.. Вим далеко,
С терасе бујне, море широко
Модро и свјетло — мртво; тек кадгод
О сјеке плусне туробно, дубоко,
Ко тежак уздах! — Мјесечина... Тихо!..
Сањам и чезнем, док тамо у ноћи
Чујем како пјена рибар у самоћи
„Вјени сул мар!“ — „Дођи на море —
Ево баркета спремна ми је мала,
Она те чека; дођи да пловимо
Далеко од краја игала и жала,
Кроз ноћ на мору... да ти кажем жар
Срца што љуби!“ „О, вјени сул мар.“ —

Крф 7/X 1903.

Мјесечина!.. Тихо!.. Чујем једну бајку
Што шуми с неба и пада по води,
Струји кроз душу! Ја јој не знам рјечи
Нит' њезин смис'о — осјећам да ходи
У сваком шуму, блистању и трењу,
Под сводом грања — свуда гдје се крије
Најтања сјенка!.. Но ја знадем јасно,
Ниједна нојца да још била није
Без бајке ове, којој нико јоште
Не појми смис'о!.. Биће Господ сами
То блуди и шапће у ноћи и тами
Бајку пуну туге, праштања, милоште!..

Јаков Шантић.

ГОВОР

Госпође Савке Д-ра Ј. Сувођића, држан у сали Велике Школе 5. октобра 1903. г., као прво предавање „Кола Српских Сестара.“

Сваки народ, који тежи за културним напретком, мора увек почети од детета.

Од начина одгојења и образовања деце зависи њихова будућност и будућност народа из кога су поникли. —

Домаћа и школека педагогија мораће, пре или после, променом система уступити место индивидуално-психолошком развоју детета, прилагођавајући мртву књигу живој речи

и живим примерима, јер је индивидуални развој човека покретач модерне културе. —

Модерна социологија, пак, тежи да у масама народа оплеменењу душу и срце а карактер оснажи, те да тако сваку особу стави пред суд само њене савести. Ово нам изгледа као утопија, као што нам изгледа и Ломброзова психолошка патологија злочина. Зар нису и умоболне окливали у ланце и мучили, да из њих „истерају бес“? Нису

знали да је и мозак из ложен разним болестима, као и сви органи човечјег и животињског тела.

А како се сад поступа са душевним болесницима, па и са злочинцима код напредних народа, сматрајући и злочинце да нису нормални?....

Зар и укидање ропства, тортуре и феудализма нису сматрали за утопију, па чак и хуманизам нашега времена, који је плод модерне културе?....

Још пре сто година нису ни највећи умови имали појма о развоју природних и техничких наука, што га је постигло наше време и остварило на практичном пољу. У одојчету, које мајка љуба на крилу — дрема историја културног развоја, о коме ни наше време нема појма...

Мати је први и највећи учитељ својој деци; она је педагог човечанства свих векова, вођен природним нагоном материнске љубави и пожртвовања...

Љубав има чаробну моћ. Она нам олакшава борбу, коју нам живот намеће, она нам улива снагу да не маљакшемо у тој борби.

А шта је рад, шта је дужност, шта је патриотизам, шта су све људске врлине, ако их љубав не прати...?

И највеће жртве радо приносимо, кад то чинимо из љубави. Али не греје нас она љубав која нам се даје, она иде путем нашег разума, него она што је ми дајемо, јер нас греје крвљу срца нашег...

Најбољи је доказ — материнска љубав. —

Ваљда нема народа у коме мати приноси толике жртве својој деци као у нас.

Али српкиња-мајка од силне љубави у многоступи својој деци, јер је слепа за њихове мане и погрешке, јер им у свему угађа и чини по вољи, па и мужа наводи на то.

А кад после та деца ступе у борбу живота, где нема угађања — пада им то још много теже, јер нису довела ни ону количину спреме за живот, која је за ту борбу неопходно потребна.

Српска би мајка сваком свом детету ставила круну на главу, јер држи да њеној деци није нико једнак.

Због тога се наша омладина радо прецењује; неки опет жуде само за славом и богатством, а неће да иду оном трновитом стазом која томе води, јер су од малена навикли да им све на лако дође.

Домаће васпитање мора бити темељ за школско образовање, као и за школу живота.

Пазимо, дакле, добро: какво ћемо одгојење дати својим ћеркама, јер ће само свесна српска мајка одгајити своју децу у српском духу и у духу времена, који иште слободну утакмицу рада на умном и материјалном пољу за мушко и женско. —

*

У српскоме народу од женскиња зарађују само сељанке. Оне, осим породичних и домаћих дужности, обављају и пољске радове, заједнички с мушким.

Српска сељанка више приноси издржавању породице од свога мужа. Она није само економ, него и индустри-

јалац. Кудељу и лан, што је лети сејала, и овчју вуну, што је гребенала и бојадисала — израђује она зими. Преде, ча, шије — све што треба породици и за кућу.

А где су оне дивне тканине и везови, она богата и разноврсна орнаментика коју је њена машта створила, и из које се развила жива школа?!

Српске народне тканине и везови — чиста су поезија женске руке златом исписана, танком иглом по танкој ћерћелији...

Српски ћилими, ви убави вртови! Цветићи су вам уткани уздизаји српскога народа... Јутром вас роси суза срећне невесте, а вечером заливају сузе Косовке девојке — вас неувело цвеће...

Српске су сељанке српскоме народу својим рукотворинама осветлиле образ и на светским изложбама. Ти су рукотвори изазвали опште дивљење, јер су видљив доказ њихове интелигенције.

А чиме се ми, српске госпође, можемо похвалити? — Ничим што би одговарало импулсивној снази српске жене из народа на пољу домаће индустрије и њене вештачке израде.

Српска је сељанка, дакле, и — уметник.

Та се уметност, на жалост, нагло губи због велике конкуренције фабричке и због неповољних економских и материјалних прилика.

Осим тога је мода, која се као епидемија шири на све стране, захватила и српску интелигенцију, па и српску сељанку. Куд интелигенција нагне — тамо ће и народ.

Па како да се свему томе стане на пут? — Нека свако собом почне поправљати зло. Али на који начин? — Е, то је оно главно питање које нам ваља свестрано претрести и чути свачије мишљење. Више очију — више виде.

Лако је говорити и износити предлоге, али је врло тешко те предлоге остварити на практичном пољу. А без тога нема успеха.

Том успеху воде разни путеви, али у једном се морају српске госпође сложити, а то је: да концентришемо свој рад у нашим разним женским друштвима, у тим матицама за рад Српкиња на јавном пољу. Тако бисмо следиле примеру вредних пчелица.

Свака пчела сама себи тражи пута и ради самостално. Али свака пчела плод свога труда уноси у заједничку кошницу, на своје и опште добро.

Тако морамо и ми чинити.

Да се познамо, примера ради, са нашом домаћом индустријом.

Српско је платно много јаче од машинског и боље за кошуље са здравственог гледишта, јер се под њим тело једнако испарава, што код машинског није.

Далеко би нас одвело разлагање физичких закона, који чине разлику између ручног и машинског рада, али ово што наведох стоји са практичног гледишта. По томе се српско платно препоручује само собом.

Кад би се наша домаћа индустрија систематски организовала, могла би она давати велике количине платна, сукна и ћебади, нарочито за војску.

Ово би било од велике користи по наш народ. —

Фабрике штетно утичу, не само на здравље, него и на морал.

Фабрике у великом обиму потребне су само оним државама, где је индустрија јако развијена, и где је велики пролетаријат.

У Србији, према другим државама, готово нема пролетаријата, а оно мало по варошима јесу странци.

Редак је сељак у Србији који нема свога крова и нешто земље, да себе и своју породицу исхрани; али плаћати порезу — то му је врло тешко, управо немогуће кад година омане.

Кад би се, дакле, наша домаћа индустрија организовала, могла би постати сталан извор из кога би сиромашни домаћини плаћали порез; нарочито кад би мушки израђивали сукно и ћебета, као што то чине у Ердељу, јер се за то иште више снаге.

Све што се може изградити путем домаће индустрије, не треба, дакле, преносити на фабрике.

Држим да би требало у нас подизати фабрике само у оним пределима, где би водена снага могла служити машинама као мотор, па да се онда у тим фабрикама израђује један део наших сировина за извоз и то само као полуфабрикат, јер се за израду полуфабриката не иште ни велики капитал ни вешти радници. На тај би начин дошла наша пољопривреда, индустрија и трговина у непосредну везу, и тако наш новац у нашој земљи циркулирао.

А циркулација новца је животно питање за сваку државу.

Све би то могло бити и још много штошта, јер је Србија благословена земља, пуна неначета блага, само да је слоге, предузимљива духа и истрајне воље. А кад би још имала и једног српског Колбера?

Кад је француски министар Колбер видео да милиони из земље одлазе на венецијанска огледала, енглеску чоју, холандске гобелине, брабантске чипке и друге луксузне ствари, закључи да у Француској подигне фабрике у којима ће се израђивати ти артикли.

Тога ради се Колбер обрати на своје посланике у оним државама, из којих је Француска те ствари увозила. Наложито им је да набаве веште раднике који ће служити као учитељи у тим фабрикама. Уједно их је овластио да не штеде новац за ту сврху.

Француски посланик на млетачком двору одговори: да не може извршити тај налог, пошто је прављење млетачких огледала државни монопол и тајна, и што се издајство те тајне и покушај бегства казни смрћу. — У томе смислу одговорили су и остали посланици.

Колберу су биле познате све те тешкоће и зато се није упуштао у преговоре, него је дотичним посланицима послао циркулар који је отприлике гласио: „Ако за

шест месеца од дана, кад ово писмо примите, не буду радници у Француској — престајете бити послаником, јер немате за то подобности!“

Неколико година после тога израђиване су у Француској све те ствари, не само боље и јефтиније, него и лепше, јер им је француски укус дао свој печат.

Французи су из луксуза створили такву индустрију, да им ни сад не може ни један народ на том пољу конкурвати.

Трипут су успешни догађаји утицали на материјалну културу Француске: под Валоазима, Лујем XIV и за време Револуције.

XVI, XVII и XVIII столеће радило је на материјалној снази Француске, а XIX је продужило тај рад.

Ж. Клод

Италијанка

Франсоа I, Колбер и државни педагози Револуције могу се сматрати представницима три творачка века, од којих сваки има своје особине. У повесничкој даљини стоје они на врхунцу својих епоха, и зато се потомству као усамљени указују.

Али, осим ових великана, имала је Француска људе, који су те епохе преправљали и допуњавали.

Француска је кроз три столећа паралелно радила на културно-политичном, наредно-привредном и меркантилном пољу узајамном снагом; и тој снази има да захвали, што се из последњег пораза подигла онако брзо. —

Није ми задаћа да претресам ове догађаје. Споменула сам их само зато, да могу француску индустрију навести као пример за луксуз.

Ко има право на луксуз? — Само продуцент и велики капитал, јер ту постаје узајамност која држи равнотежу. — А шта смо ми? — Јесмо ли продуценти луксуза? — Нисмо. Јесмо ли велике капиталисте? — Нисмо. Да шта смо? — Само потрошачи. А куд то води, не треба погађати...

Сад да се вратимо на нашу домаћу индустрију и њену вештачку израду.

Познато је, бар госпођама, да се од српског платна могу готовити разне модерне тоалете, као што би се могле и из наших шајака модерне конфекције, само кад би се ствар удесила. А наше оригиналне тканине јесу трајније и подесније за собни намештај него шаблонски штофови фабрички.

Набављајући своје народне тканине и везове, свака би српска госпођа свој салон претворила у мали музеј, у коме би се огледао њен укус у нашој класичној орнаментици, а родољубље би јој светлило за узор унутра.

Не треба се бојати да ће те ствари из моде изићи или застарети, јер ништа не може застарети у чему тиња само једна искра вечите лепоте, а камо ли оно у чему пламти творачки дух народног генија.

Аристократи се поносе својим разним старинама, па и намештајима, јер се такве ствари налазе још само у палатама старих аристократских породица и у музејима.

Српска народна орнаментика је врло старог и господског порекла, порекла цара Фараона, јер јој је Мисир колевка.

Наша народна орнаментика има символски значај хијероглифа: Рука значи *девојка*, рука у бокалу — *млада жена*, јелен — *младић*, орао — *краљ* или *велики јунак*, лабуд — *красица* или *велика госпођа*, тестера — *снага*, стрела — *брзина*, чешаљ — *чистота* и т. д. А шаре које имају или се зову: крст,

ринице, путир, требник, црква, то су симболи хришћанства и православља.

О овоме, што сам само у кратко навела, причале су ми неке баке, биће томе око педесет година.

Сећам се једне такве баке, која је те шаре тумачила, као какав египтолог хијероглифе.

Од тог доба се та традиција изгубила у нашем народу, колико је мени познато. — Можда ће ко упитати: како је могуће да се за тако време изгуби једна традиција која вековима постоји? На то имам приметити, да су се за то време изгубили само последњи трагови те традиције. Узрок ће томе бити модерна култура која до сад невиђеном снагом и брзином осваја свет, и што су се у току времена развиле нове шаре и њихова имена. За пример: пушка, топ, коло, намингуша, дикино око, дикини брк и т. д.

Далеко би нас одвело разлагање овога занимљивог предмета, који се у главном дели на три периода: митолошки, хришћански и савремени. Доста да речем, да се наша народна орнаментика из народног живота органично развијала и по томе је мењала и облик, али је свој типични карактер одржала вековима, па тако и неке шаре и имена још из митолошког доба. За пример шаре: *стопа* и *наступ*, које представљају зле духове. Отуд у нашем народу: „Нагазио на зле стопе“, или — „Спопао га наступ“, кад се ко нагло разболи. Шаре: *стопа* и *наступ* су просте и једноставне. Оне се налазе још и сад у свих Југословена; да ли и код северних — не знам.

У старо време ушивали су те шаре у губере којима су покривали болеснике; а резали су их на кућне роглеве, довратке и на разне друге ствари, па тако и на танке дрвене плочице које су око врата носили као амајлије против тих злих духова. И сад се урочице носе у нашем народу.

О ЗМАЈЕВОЈ

седамдесетогодишњици

(парафраза)

Где је бола, где је јада

— Ту Змај блажи;

Где се клоне, где се пада

— Ту Змај снажи;

Где су људи добре ђуди

— Змај се ори;

Што не можеш друкче рећи

— То Змај збори;

Где утехе нема друге

— Ту Змај стиже;

А где сумња све обара

— Ту Змај диже.

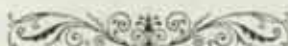
Јер у Змаја нема мржње,

Љубав влада;

У њега је цветак вере,

Мелем нада.

„Нова Искра“

И дрворез се у српскоме народу много и лепо радио у шумовитим пределима. Имала сам прилике видети такве дрворезе од уметничке вредности.

О уметничкој подобности српскога народа није нико водио рачуна, па ни српски књижевници, ни српска интелигенција, као што нису ни о народним умотворинама.

Кад се Вук Караџић појавио као реформатор српскога језика у српској књизи, били су баш књижевници

онога времена његови најжешћи противници. А кад је Вук изнео народне песме на видик, сматрали су они те песме за простачке, док им се Гете дивио.

Српски књижевници и српска интелигенција немају, са малим изузетком, ни ока ни срца за наше народне женске рукотворине, а туђ им се свет диви!

Да чудне аналогije у тим појавама....

(свршите се)

Из „Пролетњих Елегија“

I.

Преко наших поља, кроз вртове свеле,
Опет шеће мома вижљаста и нага:
Бокор љубичица кити груди беле
А косе споменак. Заносна и блага
Она дахом својим цвеће васкрсави,
Под ногама њеним студенац забруји.
И летећи зраком испод свода плава
Певају јој химне шеве и славуји.

О, Пролеће љупко! Са колико нада
Чекало те срце и душа те сања,
Жудна твојих ноћи, жудна шумског хлада,
Жудна цвећа твога, слатког миловања, —
Ко што беше негда када познах драго,
Уминуле давно и ружичне дане,
Када си се на нас ти смешило благо
Провирујућ крадом кроз зелене гране.

Вај! И ти баш сад ми све отрже, узе,
И остави за ме бол, тугу и сузе.

Зајечар, 1903.

II.

Тихо слази сунце твоје родном крају,
И трацима златним љуби кутак драги;
Твоје горе трепте у вечерњем сјају,
Топло кроз њих дјше поветарац благи.
Око тебе, драга, мири зумбул сада,
Заносно и слатко. Цврчак тихо поје;
А са вишње младе бело цвеће пада
На крило, на груди и на косе твоје.

Јадна моја драга! Знам, у часу томе
У мутном ти оку чиста суза блиста,
И туга се свија по чеоцу твоје
И ти склапаш руке узвишена, чиста
На молитву тајну. Да ли тада мене
Спомињу и шапћу твоја уста мила?
О, анај, срце моје и тужи и вене
Јер њега је силно тешка туга свила.

А кад ветрић благо дирне косе твоје,
Да л' уздахе чујеш и плач душе моје?

Милутин Јовановић.

С Трпња

Успомене

Како је угодно сјећати се сада у затвореној
соби жаркога далматинскога сунца и мора
што пљуска, док у пећи пламса ватра,
на пољу пада киша и мори досада. У ове
дане, кад се трне од студени, сјећати се оне
досадне врућине. Готово не могу да помислим
сада, да је некад могло бити вријеме, кад сам
ја читаве полудневи бивао у Адамовој тоалети,
гдје су смоквов лист замјењивале пливачке гаћице. И
сјећати се још сада, кад човјека највећма обузима жеља
да вјечно куња и потпирује пећ...

Лежим и мислим на Трпњ. Кад стиснем очи, као
да видим ону збрку од кућа и улица, оне уске соначе
с високим кућама и унутра онај тихи, монотони живот.
Као да видим ону стару црквицу гдје се испела на оне
пећине и опомиње бродара и казује му пут. Све је око
ње пусто и голо, мртво и тужно, као и оно пусто и
зарасло гробље испод ње.

— Госпе ти, — рекао ми је папе Стипе, кад сам
дошао с друштвом, — а ког врага траже ови сињори?

— Па да уживамо у мору, папе Стипо! одгово-
рим му.

— Ајме мене — јекну пале — Исукрета ти, да уживаш? А кј је враг у мору уживо? Водурина кј водурина. Е. — И чим рече ово ђ кратко и одрјешито, учини му се, да се његову говору нема више шта ни додати, ни узети.

Кад ми је послје причао, да има три године да се није окупао, ја му не могах да вјерујем. А кад други то не само не узеше за зло или за његову рђаву страну, него га још почеше дирати, да је било вријеме кад се и он купао од забаве, видјех, да он не лаже и познадох да они и не слуте, с каквом ми љубављу гледамо море.

... И сад док киша ситно, ситно ромља, док нека језа пролази кроз сржи и крв, помишљати на оно дуго, велико море, са кога увијек бије свјеж, готово слан мирис...

Неко проводи живот овако, неко онако, а Трпавци пушећи, пијући и ловећи сардине. Живот у Трпљу! То и није живот као што су други, ни од прилике! Ако си, рецимо, у вароши, тамо те бјде кола и трамваји, на селу стада и чобани, а у Трпљу беректини, дакле ни кола ни трамваји, ни стада ни чобани! Чим стигну беректини на обалу и зазвизди који пароброд, мога је јутарњег сна нестало. Протрљах очи и лешкам у постељи. На риви започело оно бескрајно крљање и котурање, а разумије се: беректини галаме кј три парве машине!... Отворим прозор. ... Удари лијепо и свјеж зрак. Море лежи тихо, а по њему се назиру лађице с једрима, што у даљини сличе лабудовима и галебовима. Пљускање мора о обалу сличи каквој застарјелој пјесми, која нам се допада, а човјек занста нађе уживања гледајући оне валове како препиру шљунке на обали. Стари Фрањћ заклепеће и скине капу, док дјечурлија одмах зашле горе.

Стари Фрањћ био је један врло чудноват човјек. Кад иде улицом набије шешир на очи, лијевом руком ухвати десну изнад лакта и корача одмјерено, стружући ципелама. Види ли кога да плаче, сваком га показује и виче: ђ, ђ! А чује ли да ко пјева, зачепи уши, па онда започне и он да се дере из свега гласа: бу! бу! јер пјесме није никако трпко. Волио је особито женске и био је сав срећан, ако би га која ословила, а чим опази коју, која му се ма по чем допале, исколачи мутне очи и зашкринивши зубима гуња: Ав, ав! Дјеца га необично ражљуте, ако му у рецитативу довикују: Пијавица, пијавица! А он је имао разлога да се љути.

Кад је ишао једном крај једне завучене обале, гдје је долазио некакав поточић у ком је било пијавица, угледа Кат у Фрањину, гдје се купа. Њега засврби срце, почеша се по прсима и жестоко прогунђа: Ав, ав! Ката се осмјехну и ману му руком. Фрањћ синую. За тили час збацио одијело и ударајући се по голим бутинама од радости потрча у море. Завуче једну ногу и одмах је извуче:

— Брр... Студено!...

Ката се смијаше. Фрањћ стисну очи и замочи другу ногу, а послје уђе сав. Ката размахну рукама и заплива

пут потока, па утече за пећине. Фрањћ је ишао за њом, али како је није видео гдје је, заплива и у поток. У брзо зајаука... Поче сиромас да се дрпа и скаче, а кад истрча из воде бијаху, се по њему навизале пијавице... Ето, то му би чист добитак од љубави!

Чим ме он поздрави, ја му довикнем:

— Дуе!

— Ђинкве, ото, моје! дере се он и иде даље...

У подне крећемо на купање. Сунце не жали, него пали и пече, да мозак провре у глави. Не помажу ни шешири ни суоцобрани, јер је далматинско сунце и сувише јако... Море полегне и чини се, као да је ко посуо по њему један дуг слој уља... Катарке и јарболи с трабакула огледају се у њему и изгледају по сто пута преломљени. Читава је варош у то доба мирна, све се зашукло у куће и подруме. Човјеку бива досадно, сам је себи тежак. Спас из тог очајног стања тражи се у спавању. Чим се окупљеш и ручаш, одмах лези! Смијем се владити, да у Трпљу око два сата, осим дјеце, нема живе душе!

А док се спава, дотле пирне по учини угодни мајестрал и хлади оно стијење што се пекло на сунцу...

— Устај, ето дунде Њике! буди ме Стине мриар

То је мршав старчић са дугом трском у једној, а с храном за рибе у другој руци. Иде да лови. Брзо се спреми и наше друштанце, па за њим са својим трскама. Дундо гуња и криво нас гледа, али не говори ништа. Мука га је било ма што прозборити, јер је жестоко шињао пуштајући ријечи кроз нос... Вацамо канап. Рибе се вразу око удице, откину коју мрвицу и брзо се загњуре. Плут је мирно, а рука дршће држећи трстику. Повучемо. Ништа!

— Ето, ето, дундо Њико! завика Стине и показа му на удицу. Бјеше се ухватила.

— Не винчи, поплашићеш је... завати дундо Њико и брже потегну.

— Онхо, онхо! повика кад је угледа и опусти штап, да је докучи с удице. Риба се омаче и паде у воду.

— Њих! јекну он.

— Исукрета ми, било је у њој кило! започне Стине.

— Венлиш?! пита дундо и чисто га мука. И самом му се учинила крупна, па му жао.

— А што је пушћа, дундо, по Богу?

Дундо окрене главу и читаво вријеме иза тога сам са собом говори и гуња. Смртна би увреда и дунду Њики и сваком Далматинцу била, да му ко пожели да улови зеца.

Како смо расрдили дунду, сједнемо у чији кајић и идемо на море или на ушате. — Понтопили се! Зажели нам дундо. Једном ми је овака војња присјела. Кад се иде на ушате, мора бити погодан мајестрал, а то је онда, кад има доста јаких валова. Ми крећемо, а мени се прохтјело на прову.

— Прегришћеш језик од дрмања! довикну ми неко. Ја се скупих и не премјестих се. А кад из луке изађосмо на отворено море, климао сам се и тамо и амо, кј хоца на молитви. И још сам поред све муке кроз зубе пјевао: *Mi andata la barca, barca mia!*

Али вече је морско најдивније! Угодно и весело све око тебе. Мирише природа сва, па и сам живот; сунце је запало и иза њега се само небо црвени и блијешти. А велике, сјајне куле и брегови дижу се по небу и поздрављају исход звијезда и долазак ноћи... Од свуд долазе барке и трабакуле, све оживи новим животом. У мало све се слегне на обалу и човјек може да ужива гледајући типове увијек интересантних Трпанаца... Пођем на гробени тик до риве, завучем се у њих и дуго сањарим и чезнем. Море чисто трепери. Делфини покатад букне, растјера рибу, па га нестане, док љутити мрнар псује и њега и мјесто на ком се појавио. Ту се сакупи и наше друштво, па започне весеље и пјесма. И осјећа се неко миље, неко задовољство, кад се за тихе јулске вечери, тик пучине, слуша ехо раздраганих пјесама. То је наше друштво било увијек интересно, а особито онда, кад је правило серенаде неком Трпанину и једној усидјелици.

Онај господин из Трета најмио је у једној соби два кревета: један за се, а други за свог пса. Ми смо особито уживали да љутимо тога господара, јер је био на- прасит. У ситне сате пошљемо којег пса под његове прозоре, натуткамо га и побјегнемо. У час започне одозгар господарев пас, а тај кад започне не престаје шале. Често се појави на прозору и буновна глава господарева, који проклиње сав Трпањ и све људе у њему, који псе хране.

Тако протиче вријеме у Трпњу обично, а необично протиче мало друкчије. Томе смо или криви ми или нисмо криви. Кад сам ја свом другу поширио главу, па га зором мухе оклоpile, био је нарушен обични ток, а томе смо били криви ми, односно ја... Дође ли који нови гост сви га с усхићењем дочекамо, пратимо ли кога старог, ко да нам се од срца кида...

Пљусак... Дарне најприје у окна, тресне их и онда започне ко по такту ударати. Успављује ме и овако успа-

НАТАЛИЈА ЦВЕТКОВИЋЕВА

СТУДИЈА

вана... Студено ми... Ово плаво далматинско небо и ова тама... Врр!.. Боље, боље, да и не мислим на те.

Влад. Ћоровић

АЛКЕСТА

Античка драма у три чина, са прологом, по Еврипиду прерадио Ж. Риволе

(НАСТАВАК)

Адметос

Умре да ја живим!... Стид ми душу гори!

Први полукор

Зевс је тако хтео, па му се покори!

Други полукор

Зар један за женом горке сузе лије?

Први полукор

Судбина!... Од смрти ником спаса није!

Адметос

Јесте. Живот људма ко тренутак траје. —
Кад богови хоће, ма и грешно да је,

Ни уста ни срце нек не хуле с јада!
Адметосе, прими злу судбину сада
И пред вечном вољом бол у грудма скривај.

(покојници)

Збогом, љубо моја! Вечним сном почивај!
Твоје жртвовање већ у дело дође.
Живот мој жалостан због среће што прође:
Драг ми је и мио — јер ти ми га даде.

Други полукор

(робовима)

Покојницу јадну понесите саде
Пажљиво, полако до постеље брачне.

Адметос

Не, ја хоћу да јој склоним очи мрачне!
А ви погребничке кимвале нам дајте
Хадесу у почаст химне испевајте.
Сви којима краљ сам — нек жале за њоме,
Нека сузе лију заједно са мноме.
У сећању вашем нек јој име блиста!
Коленима новим не ће уста чиста
Никад спомињати још и веће дело.

[Узме тело Алкестино у наручја и пење се уза степенице
пред палатом; на вратима се окрене и последњи пут
показује народу мртву краљицу].

Кор

Кћери Пелијаса, твоје лепо чело,
Где смрт неумитна спусти крило своје,
Бело је и бледо к'о снег вечни што је;
Увео ти осмех, а очи ти мрачне
Никад не ће видет' чар светлости зрачне.
Смрт руку на тебе пре времена стави!
Збогом! Сав те народ и жали и слави.

(Адметос уђе у двор.)

ПОЈАВА V

[Музика свира, али се чују само гласови кимвала. Пред
двором кор инвокује богове за Алкесту]

Полукор (жене)

Преко црног Акерона
Са два весла барка броди.
Сад крај старца, крај Карона
Земљи душа она ходи.

Гледајући њене чари
Пакао је мање мрачан...
Барка броди и по води
Траг оставља дуг и зрачан.

Полукор (људи)

Страшни Евмениди и ти Смрти грозна
Не дајте јој да вам ужас лица позна,
Склон'те јој се с пута и реците хвала!

Неумитне сестре, осветнице јада,
Ту невину жртву не дирајте сада,
Јер је она живот за свог мужа дала!

Полукор (жене, клечећи)

О, Хадесе с црном круном,
Народ моли, сузе рони:
Милостив јој и благ буди
Као бледој Персефони!

Обалама цветним Лете
Нек је гласник Хермес преда.
Склопљене јој откриј очи
Да бесмртност срећну гледа!

[Музика престане. У даљини чује се рог]

Први полукор

Какви су то гласи?

Други полукор

Слушај! Рог се ори.

Први полукор

Задоцнели путник, док нас туга мори,
Из метала звонког глас извија меки.
(Неколико њих оду на дно позорнице и гледају према
пољима).

Други полукор

Ево га већ стиже. К'о црн да је неки!

Први полукор

Челом, ко бог да је, у облаке бије

Други полукор

Где, гола рамена лавовином крије
Место огртача.

Први полукор

То Хераклес иде!

(Улази Хераклео)

ПОЈАВА VI

Пређашњи, Хераклес

Хераклес

Здраво! Да ли краља ко у дому виде?

Кор

Здраво, Зевсов сине ког с Алкменом роди!
Какав нови подвиг у Фѣрес те води?

Хераклес

Аресова децо, Трачкој пут ми хити.
(Широким покретом показује брда на хоризонту)
Тамо, на врх брда што их шума кити,
Поганик Диомед додија већ свему.
У Зевсово име на бој идем к њему!

Кор

О ти неустрашни! С њим се многи бише,
Али се овамо не враћаху више!

Хераклес

Главу те страхоте и ругобе праве
Бацићу пред ноге драгане ми плаве.
Сутра ћу запрегнут' колеснице своје
Коњима му бесним што се крвљу гоје.

(Једном старцу)

Је ли краљ Адметос у свом дому сада?
Путујем већ дуго, а и сумрак пада.
И Феб ће за мало светилима сјати.
Стан ми пријатељски одмора ће дати!

Кор

Не улази!

Хераклес

За што? — Част и радост носим.
Посланик сам Зевсов и одмора просим.

Кор

Не улази!

Хераклеc

Реци: је ли вам краљ дома?

[Адметос се појављује на дворским вратима, обучен је у црнину. Скоро је ноћ].

Кор

Обрати се њему, долази сирома'.

ПОЈАВА VII

[Пређашњи, Адметос]

Хераклеc

[пред двором]

Краљу сваку срећу, дуги век без беде
И да нам га парке за увек поштеде!
Хераклеc је стиг'о одморишту овом
И спават' би хтео под часним ти кровом.

Адметос (за себе)

О богови! Ноћас!..

Хераклеc

[повлачећи се у позадину]

Што су сви у тугу и у жалост пали?
Кога спровод химном посмртничком жали?

Адметос

О небо!

Хераклеc

С том водом мртвацу се хити!

Адметос

[угледа жене што носе воду]

Покојнице једне сад ће погреб бити.

Хераклеc

Покојнице, рече? Ал' не могу знати...
Мајка ти је стара...

[гануто]

Да ти није мати...?

П. СЕБОРГ

ТИХИ КУТ

Хераклеc

Адметосе славни,
По храбрости брате, пријатељу давни,
Реци ми: што ћу тиш? и шта се то чини?

Адметос

[пружајући руке Хераклесу]

Хераклеcе драги!

Хераклеc

Што си у црнини?
[устукне један корак]

Адметос

[полако и као да ништа не види]

Зевс људима срећу и дели и крати!

Ипак: добро дош'о, кад ми дому сврати!

[Први део спровода, који је у двору уређен, појављује се и
идући стаје иза Адметоса. У двору се чују посмртне песме]

Адметос

Не.

Хераклеc

Да није ћерка?

Адметос

Њи је у животу.

Хераклеc

Збори... С мога срца одгони страхоту.
Ко је умро? Реци! — Зли ме страх спутава...
[гледа око себе]

Где ти је Алкеста?

Адметос

[врло блед]

Ко? Алкеста?

[Тишина. Показује двор]

Спава!
(Покрет у народу. Адметос као да би му хтео заповедити да ћути)

Јест, рекох вам, спава и тихо и лако.

Хераклеc

Па ко је тај мртавац што га жале тако?

Адметос

Једна жена.

Хераклеc

Туђа ил' из куће твоје

Адметос

Из туђег је краја, ал' је дане своје
Проводила овде и мила и блага.

Хераклеc

Жалим је, јер видим да ти беше драга.
Никад гост не ступа где се туга вије.
Сад у твојем дому мени места није.

Адметос

Куда?

Хераклеc

На поћиште друго.

Адметос

Шта чух сада?

Хоћеш да на мене гнев небески пада
Што Зевсова госта, што одбијам тебе?
Ући, велим, у двор и одмори себе;
И под кровом ком си част одао сада
Прими моје вино и месо мог стада.

Хераклеc

Госту место није поред тужне пратње!

Адметос

Ах, мртви су мртви. Живот пун је патње.

(робовима)

Буктиње овамо, пред њиме их нос'те
И одведите га одаји за госте;
Вечера нек буде ко за знања старца.
А после у миру нека се одмара.

(Хераклесу)

До сутра.... Под штитом Хестијиним буди!
Сад загрљај братски пријатељ ти нуди
У име свих ових и целог ми града.

(Загрле се. Слуга један подноси Хераклесу на златном
послужавнику хлеб и со у знак гостопримства)

Хераклеc

Нека тако буде! Љубав све савлада.

(Одлази за робовима који носе буктиње и пред њим
уђу у двор)

ПОЈАВА VIII

(Пређашњи без Хераклеcа и ових робова)

Адметос

Унутарња врата затворите сада
Да не чује гост нам израз нашег јада.

И јелом и пићем нек ми њега нуде,
Нек весео, оран и безбрижан буде.

Први полукор

Шта уради, краљу?

Адметос

То је дужност моја.

Први полукор

Тек краљица умре и још Фѣрес твоја
У плачу се гуши — а ти примаш госта!
Јадни краљу, с бола неразуман поста!

Адметос

Зло би, старци, било и позн'о бих јаде
Да не примих госта кога Зевс ми даде.
Кадгод сам код њега у Аргосу бив'о
Гостио ме братски и царски дарив'о.

Први полукор

Кад сте пријатељи, зашто си тад био
Име покојнице од свог госта крио? —

Адметос

Не би хтео ући да је име знао! —
На срце је моје сињи терет пао;
Проклет сам и јадан како нико није.
Ал' крај туге не ћу да ме и срам бије,
Срам са ког бих мука доживео доста:
Да нисам, ма једном, дочекао госта!

(Пауза. По том наменави гласову. Народу)

Сад нек покојницу последњи пут виде.
Ноћ пролази.. Треба да се гробљу иде.
Спремајмо за погреб све што треба бити..
Гост ми је у кући... Сад смем сузе лити!

(оде у двор)

ДРУГИ ЧИН

Декорација као у првом чину

Погреб. Алкесте. На самртничком одру пред двором
изложено је мртво тело краљицино; око њега је
народ. Звездана ноћ.

ЈЕДИНА ПОЈАВА

Адметос. Први аел. Други аел. Девојке. Канефоре. Једна
мајка са дететом. Један сиромашак. Један гласник.

Први аел пред одром

Свакога ме дана муза крилма диже,
И вечном сазнању моја душа стиже.
Ал' ипак дршћући само страх сам знао,
Богиньо Анџике, кадгод сам те звао. —
Јер ти у тамници више земље ове
Све несреће скупљаш, и старе и нове,
Па кад време дође, с насладом у грудма,
Ко Зевс громске стреле, ти их делиш људма.
Ти једина само немаш кина свога,
Јер молитва неми испред лика твога.
Смртни људи никад, од страхоте саме,
Не дизаху теби олtare ни храмe.
Неумољива си. За тебе не блиста
Љубав, ни лепота, ни врлина чиста.
Праведне и грешне казна постизава,
Твоја сила не зна шта је милост права

Други аед
(над Алкестом)

Склопила си очи, више не ће сјати.
Каменоме гробу сад ћемо те дати.
Пароског мрамора ту се кубе вије,
Гробове јуначке и краљевске крије.
Ти су преци мрли, углед нашег света,
Под теретом части више нег од лѣта.
Рад славних им дела, да му буду ближе,
У полубожанства Зевс их смртне диже.
Па ипак сву славу што их дичне краси
Слатко ће ти име сјајем да угаси.
Њихова ће сунца потамнети сјајна
Пред чистом ти звездом, покојнице бајна. —
Благословом Судбе краљица је била;
Била је и млада и лепа ко вила.
Земље су јој биле да брда Отриса,
А кад прође, мислиш, пролази Китриса.
Ето тако лепа не знајући јаде,
Да супруга спасе — и свој живот даде.
Ловор-венцем венчан тебе аед слави,
Жељан да те међу најврсније стави.

Гласник

Међу највећима краљице највећа,
Са дубоком хвалом народ те се сећа.
(Уз пратњу врло благе музике поред одра пролазе;
групе једна за другом и свака полаже
своје дарове)

Младе девојке

Асфоделе и јасмине,
Чије цвеће у снег пада,
Побрале смо, те их нестало:
На њеном су гробу сада.
Побрале смо и по жити
Различково плаво цвеће
И пурпурне нежне булке —
Сад их наћи нико неће.
Прерано оде у царство тајне! —
Бледи јој одар, на ком почива,
Нек пољско цвеће и ружа скрива,
Да мила мртва под цвећем снива
Пролећне снове младости сјајне.

Канефоре

Нико тајне гроба докучио није:
Да ли земља вечно покојнике крије?
Ако им се ма кад од сна јáva створи
Те морају живи у тој тами бити:
Нек амфоре нађу да би могли пити,
И медне колаче да их глад не мори.

Једна мајка са дететом у наручју

У страшној тами ледена гроба
Матери јадној утехе није:
У њему нема детета њена
Да га у своја наручја свије.
Та гроб је мрачан не због даљине
Од неба што му светлости не да;
Већ с тога, децо, што у тој тами
Нисте крај мајке да у вас гледа!
Ко звездом сјајном да ти осветлим

Ужасну таму покоја твога:
Одру ти страшног надносим ево
Невини осмех детета свога.

Један сиромашак

Ево и мене над одром твојим.
Ма да сам хуђник ко многи што је,
Не ћу да одеш у царство мрака
Без сиротињске понуде моје.
На склопљене ти и благе усне,
Пре нег што царству незнамом поћеш,
Парицу стављам да превоз платиш
Кад пред возара умрлих доћеш.

Љ. ИВАНОВИЋ

СТУДИЈА

Гласник

Време је... Ноћ трне као санак мрачан;
Већ се зора јавља и дан стиже зрачан;
Звезде се већ гасе и тама ће проћи, —
Време је већ стигло пут гробова поћи.
Победник Фоибус већ се сјајан креће;
Мртва, хладна тела он гледати не ће!

Адметос

Стан'те!... Пре нег што је црна земља скрије
Њен убилац не ће да свој завет крије.
Дароносна браћо и девојке с цвећем,
Уплакан и тужан њеном гробу крећем. —
Заштиту божанску да бих стек'о себи
Ја се ево сада онет кунем теби.

(пружи руке над одар)

Теби, чије очи не виде сјај зоре,
И сада се кунем, најдражи ми створе:

Тако ми све среће и прошле милоште,
Сад кад ти је душа међу нама јоште,
Хестије ми благе што огњиште штити:
Маћехе у деце никад не ће бити!
... Свршено је, ето. — А сад гробљу, јао!
Пријатељи, руку... тек што нисам пао! —

(Шест жена обучених у бело подижу на
рамена самртнички одар)

Девојке

Збогом! ... Спавај мирно, кад те земља скрије,
Под чемпресом светим сузе Атис лије!

Кор

Фересу сад мајке и краљице неста!

Сви

Збогом сад Алкеста, о слатка Алкеста!

ДРУГА СЛИКА

(Пошто је позорница за мало остала празна, чује се
Хераклеас како пена и како се гласно смеје
у двору са стране гостинских соба).

ПОЈАВА ПРВА

(Први и други слуга излазе из двора. Док се они разго-
варају, друге слуге прелазе, у позадини позорнице,
са разним јелима и пићем, и хитају према
гостинским собама).

Први слуга

Та соба од кедра већ и славна поста!
Аргонаута је напиримала доста,
За тим Калаиса, па Персеја краља,
Теламона и тма из других земаља.

Други слуга

Па и бог Аполон био је у њему.

Први слуга

Сви ти намерници, јунаци у свему,
Колико се сећам: одлично су јели.
А дешавало се, како се то вели:
Да се опијаху вином ко и славом. —
Ал' овога госта служим баш са стравом:
Простак је, а страшно и пије и једе!

Други слуга

По што му изнесох, када за сто седе,
Изврснога вина и пшеничног хлеба,
И овнујски черег изнесох кад треба.
— „Шта је ово?“ дрекну: „Та во ми је цео,
Силнога ми Зевса, свакидашњи део!“
(Смех му страшно личи на громовску јекну).
— „Чобанима иди... Нека за ме пеку
Једно дебље јуне... а и два баш могу!“
Кад чух, ко луд зајдих одсечених ногу.

Први слуга

Вели: син је Зевсов, па се хвали тиме!

Други слуга

Таман! Скитница је, добро пазн с њиме!
Ил' разбојник неки, страх и трепет прави!

Видео нам краља где га туга дави,
Слуге у црини, народ у жалости,
Видео да није време да се гости, —
Па ипак бестидник остати је хтео!

Први слуга

У пустој стани кад је за сто сео,
Тражио је јела и ждер'о без срама,
А урлик му јоште цео двор пролама,
Јер не ће да види да се овде пати.

Други слуга

Сад ћете и гробу, о краљице, дати;
Само ми те нисмо отпратили њему,
Ми, којима беше милосна у свему.

Први слуга

Послуга ти верна од погребца оста
Само због онога несрећнога госта!

(Хераклеас се појављује на дворским вратима
са чашом у руци)

ПОЈАВА ДРУГА

(Пређашњи и Хераклеас увенчан ружама и скоро пијан)

Хераклеас

Домаћине, где си? Заборављаш на ме!
Мешина је празна, а то није за ме.
(Баца на предњи део позорнице јелуу празну
јарећу мешину)
Синај! Неста вина у пехару моме.
Дионисију ћу, моћном брату своме,
Господару лозе, сада у част пити...
Где, плавоме грожду већ рој пчела хити...

(Један слуга напуни му пехар)

Семелина сина син Алкмени слави,
А с њом и Деметру, матер жита, здрави.
Она житно класје златним зрном краси,
По ком тихо трепте зефирски гласи.
Славим Аполона што Клајросом влада
И Карите сестре Ерос-несавлада;
Моћног Посејдона који буру ствара
И бродове чува ил' ломећ обара;
И Кипрису која са Аресом оде;
Све богове редом земље, шуме, воде;
И планете златне на путима ноћним, —
Јер сам рођак свима боговима моћним.
Син великог Зевса, ја весеље славим,
Божанске ми сестре и сву браћу здравим!
(Подигне чашу у вис и баца је далеко од себе.
Све више пијан).

Кадшто, кад ме сестре пијаног нађу,
У самоћу моју са висина сађу!

(Јавља се месец и обасја га сребрнстом светлошћу)

Ето, вечерас ме Фонбус погледа!

(Пружи руке према срцу месечеву)

С узвијеним српом, о путнице бледа!
Ма да се од људи твоје лице скриво,
Видим, ти се на ме ипак смешниш мило.
Освежено чело већ осећа моје
Пољубац ти мек и уснице твоје! —
То је дева с неба и чедна и мила,
Коју не савлада Киприсина сила;

Љубав њеном срцу јоште није знана.
Ловица је вредна, јер целог дана,
По шуми и пољу, весело и орно,
Кошуте и срне гони неуморно.
Ал' дан када сјајни на смираје зађе;
Кад вече са брда с мрачним велом сађе,
Кад уморне нимфе сан у шуми стигне,
Тада се богиња пут облака дигне.
Са сребрним луком, с којим у лов креће,
Променљивом небу Фобус узлеће.
И док ветрић игра са лаким јој велом,
Она звезде лови по обзору целом.

(Ступи на предњи део позорнице.)

О ловице сестро, и ја волим тебе,
Јер сам и сам ловац од кад знам за себе,
Ловац који ступа у пећине мрачне
И за гриве хвата лавове дивљачне;
Који мишцом снажном своја дела ствара,
Те шумске и људске монструме обара.
Могу неминуће кад год ми се хтедне,
Занат ми је само: тући непобедне.
Јуче хидру с Лерне смрвих јоште с јутра,
А злог Диомеда победићу сутра.

(Стиснутом песницом прети пут хоризонта)

Сутра!... Јер Немезис и ако је спора,
Иде и крвава свануће му зора.

(У један мах се смири и као разнежен)

И небо и земља заспали су ти'о,
Дах мирисне руже у круни се свио;
Под маслином светом Хамадријад спава, —
То је час примирја, — све се окрепљава.
Мир божански с неба шири крила своја.
Ко језеро мирно сад је душа моја:
Све што ври у мени да чудеса ствара,
Личи бразди која тиху воду шара.
Све у васиони мило је сад мени!
Са мирисом свежим борова зелени',
А пијан божански, ко што чешиће бивам,
Ја удишем жељу да живот уживам.

(После кратке паузе поново седа за сто,

Срећан сам, па хоћу да то буде свако!

(Слугама који тужно гледају)

Ошијте се и ви, та то је бар лако.

Први слуга

Господару...

Херакле

(Пошто је погледао око себе)

Шта је? — Мртвачки сте бледи.
Разведрите лица, та нисте у беди!
Кад гост какав дође, крај пића и јела
Треба око њега да су ведрa чела.

Први слуга

Опрости, ал' нама до радости није.

Херакле

Ево како човек треба бол да крије.

(Сипа у чашу)

Гле! теби напијам а за пропаст јада!

Први слуга

(с ужасом)

Не могу!... Смрт страшна у кући је сада!

Херакле

Смрт?... Знам ко је умро: она туђа жена.
Нек почива мирно за вечна времена!
Тече време, тече као река моћна
И односи људе, бића слабоћна.
Од колевке јоште гроб чека на мети:
Родила се била, мора и умрети!
Даље, дакле, с тугом пријатељи моји!

(пије)

Ја пијем у здравље домаћина своји'!
Нека Адметоса свака срећа води,
Све нек му је живо догод живот годи,
Највише Алкеста: супруга и мати.

Први слуга

Ћути!

Херакле

Нек их срећне свака љубав прати!
И нек пример буду...

Први слуга

Доста тога јада!

Ћути!... Јер краљицу сахрањују сада.

Херакле

Није!... Лажеш!... Лажеш!

Други слуга

Истину ти збори!

Херакле

Ај, несреће грозне! А слутња ме мори.
Адметосов немир, па сјај који преста,
Па црнина ваша... мишљах: јест, Алкеста!
Ах, и поред слутње и ужаса њена
Ушао сам к нама... И од тога трена
Исцрпљујем понор у ком разум тоне,
И сузе вам врећам што се за њом роне!
(Одбаци чашу и скида са чела цветни венац)
Опростите сада!... Ал' душу ми пече,
Адметосе тужни, што обману рече!

Први слуга

Обману је реко да сачува госта.

Херакле

Тако је!... И увек пуи врлина оста!
За то ми и драг је сред несреће своје. —
Заборавит' не ћу гостопримство твоје.

(слугама)

С покојницом врлом куд одоше, реци!
Где ћу да је тражим?

Први слуга

Капији потечи
Што Лариси води... Светом лугу иди,
У њему се гробље владалачко види.

Херакле

О мишнице моја, бранила си људе,
Ал' о снази твојој данас нека суде:
Каквог славног сина, неправди на јаде,
Тирентска Алкмена краљу Зевсу даде,

Куда? —
Први слуга

Хераклеc

Ево зоре... Гомиле се виде.
Погребничка пратила већ са гроба иде.
Танатос већ вреба у прозачној тами
Час када ће мртви останути сами.
Као грабљивица кад голубе нађе
И он, шуштећ' крилма, гробу ће да сађе.
Али црни кобац нек опрезно слази,
Има неко скривен што на њега пази.
Ја ћу у тишини, кад наступи доба,
Сирота Алкеста, лежат' крај твог гроба;

Па када се спусти то страшило свега,
Гвозденим ћу стегом дочепати њега.
И удавићу га ако треба само!
Из ових му шака никуда не дамо,
Догод, лонов, мужу отето не плати,
Догод му Алкесту у живот не врати.
А побегне л' подмац од освете моје,
Ја ћу ипак дело довршити своје.
Треба ли у Адес ил' у Коре саћи,
Ил' до мрачног Стикса — ја га морам наћи
Од гласа ми страх ће целим паклом проћи:
И ја ћу вам с живом покојницом доћи!

(СВРШИТЕ СЕ)

Сеоско вече

Прекрилило вече равн,
Сјај звезда сипи меко;
На раскршћу коло нева
Лако игра и попева —
На раскршћу рај се стек'о.

Ја им слатку песму чујем,
Где се губи преко села.
Певач с гране с песмом стао,
У сендах је славља пао, —
Драга му је долетела.

Кола крче отуд с рогља,
Ајде жеро, ајде воко!
И певуши ратар млади:
Јер је драгој на ливади
Пољубио црно око.

Алексинац.

Пуцањ један, песма, врисак,
Гајде брује — иду свати;
То је нева доведена,
Радује се својта њена,
А благослов Бог ће дати.

Снеж нетарац подухује,
Зелене се гране клате;
Лишће шушти, тајну збори,
По сумрачју звук се ори, —
То је песма лепе Злате.

Све се губи тише, тише...
Уљуљано село дрема.
Из шљивара мирис струји,
У даљини река хуји,
А село се за сан спрема.

Д. Ј. Филиповић.

Листићи

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

Прва Јесења Зима

(Anatole France, de l'Academie française).

Хладна и тиха киша, што полако пада са сура
неба, као да ме зове, луна тихо на моја окна; она само
лако шуми, а, међутим, пад сваке капље жалосно одјекне
у моме срцу. Док ја, седећи у огњишту, с ногама на
прекладу, на лозовој ватри сушим здраво блато са путова

и њива, монотона киша задржава моју мисао у меланхо-
личној сањарији, и ја сивам.

Треба отпловати. Над шумама јесен тресе своје
влажне копрене. Ове ноћи дрхтала су звучна дрвета при
првим ударима њених крила по узнемиреном небу, и ево
где дође нека тешка сета са запада, са кишом и маглом.
Све је немо. Ужутело пада лишће, без песме, на алеје;
животиње, на све решене, ћуте; само се киша чује; и та

велика тишина притискује моју мисао. Хтео бих ништа не рећи. Само једну имам мисао: треба отпловати.

О! Не терају ме ни хлад, ни киша, ни зима. Село ми се и онда свиђа кад више нема осмејка. Ја га волим јер га волим. У тузи јесу ли нам мање драги они које волимо? Не, ја с болом остављам и ове шуме и ове винограде. Узалуд сам себи говорим да ћу поново наћи, у Паризу, благу топлоту пријатељских огњишта, гиздаве речи великих мајстора и све уметничке слике којима се кити живот, ја ипак жалим за грабовим алејама по којима сам се шетао читајући стихове, за шумицом која је при најмањем ветру певала, за великим растом са ливаде где су краве пасле, за шупљим врбама са поточне обале, за стазом кроз винограде, на чијем се крају месец дизао; ја жалим за овим материнским огртачем од лишћа и неба, у коме се тако лено успављују сви болови.

Уосталом, ја сам увек до крајности патио од горчине одлазака. Ја и сувише добро осећам да отпловати значи умрети за неку ствар. А шта је живот, ако не ланац делимичних умирања? Све се мора изгубити, и то не наједанпут, већ свакога часа понешто, све се мора успут оставити. При сваком кораку додиримо поједну од оних невидљивих сиона које нас везују за бића, за ствари. Зар то није непрекидно умирати?

Вај! тежак је овај положај; али то је положај људски.

Да ли да се за то увечељујем? Да ли да пружим слику своје празне туге? Хоћу ли остати ту, поред камина, слушајући како киша пада, гледајући брзе пламене језике како лижу лозово грање и очајавајући безразложно. Не! Отрешћу јесење магле. Извршићу, марљиво, свој дневни посао. И нећу више слушати кишу како ми саветује ланост и сан.

С француског превео
С. К. П.

А м а ј л и ј е (из туђег кига)

XI

Пријатеља задобити —
То је редак дар;
Пријатеља сачувати —
Многа тежа ствар.

XII

Што је данас истина,
Остаће и сутра.
Добро може бити зло
Већ првога јутра.

XIII

Шалу у збиљи видет' је лако,
Збиљу у шали не може свако.

XIV

Од кад је света, друкчије не бива:
Дрво познања сузом се залива.

XV

Старост нам наступа,
Мужанство се дочне:
Кад престане нада
А сећање почне.

XVI

Венац оплести — лакше је дело,
Него а' му наћи достојно чело. —

Христифор Црниловић

Студија

XVII

Који Бога умом тражи —
У безумље може заћи;
Бог је изнад нашег знања,
Ал' се може срцем наћи.

XVIII

Школа живота одмора нема,
У њој се увек учи и спрема.

XIX

Нико није на таквој висини
Да не може више поћи;
Нико није у таквој низини
Да не може ниже доћи.

XX

Ко те једном превари,
Слободно се љути.

Превари л' те други пут —
Стиди се и ћути!

Превео О.

Два сусрета.

Видех га први пут у кавани код „Винове Лозе“.

У полуосветљеној гостионици сеђаху још неколико постаријих људи и читаху новине напрежући очи, а тамо у углу група изнурених прилика која снажно ударише картама о мраморну плочу нахерена стола.

Дуго посматрах бледо лице младића, који грчевито стискаше масне карте, погледајући првобитно своје противнике.

Кад се вратих дома, дуго премисљах о судбини бледоликог младића...

По други пут видех га у дворани клинике.

На мраморном столу непомично лежаше полунаго, укочено тело бледоликог младића.

Професор параше механично предео срца тумачећи којим се путем заронило олово у срце бедног младића.

Д. Малушев.

Венчање.

У храму брујаше мелодичан жамор, као шанат давно помрлих владика.

Сунчани зраци продираху туно кроз мутне прозоре милујући нежно лице младе невесте.

Посматрах је из призраја.

Као мирис давно увелих ружа, пролетале су бескрајне успомене смешећи се тихо и нечујно...

Неко ме продрма. Пренем се.

Онази црквењака, који ми тумачаше да се венчање већ давно свршило и опомињаше ме да се удалим.

Оставих храм.

Прва туга струјала ми телом, туга која обузимље човека, кад се враћа са погребом.

Д. Малушев.

Б т р а н а ц.

Из збирке *Petits poèmes en prose.*
— Baudelaire —

Тајанствени човече, кажи ми кога волиш највећма
Оца, мајку, сестру или брата?

Немам ни оца, ни мајку, ни сестру, ни брата.

Пријатеље своје?

Таку си реч изустео, чиј смисао до данас још нисам схватао.

Домовину?

Не знам под којим је степеном ширине.

Лепоту?

Врло бих волео богињу бесмртну.

Злато?

Мрим га као ти бога.

Па шта волиш дакле, тајанствени странче?

Облаке, што тамо лете... чудновате облаке!

Са француског превео:

Д. Малушев.

Јенералова кћи

— РОМАН —

НАПИСАО

Н. Н. ПОТАПЕНКО

(НАСТАВАК)

XX

Беше диван пролећни дан. Топли сунчани зраци одгонеше са земље све што је још опомињало на зиму; озеленеше поља, дрвета се окитише лишћем. У чистом, прозрачном ваздуху има нечег радосног, младог, опојног.

Маничка је била у дворишту. Наслонивши се обема рукама на оградна враташца, гледала је шарену пролећну

гомилу како излази из цркве. Цео простор од школе до цркве, обично празан и монотон, беше оживљен гомилама пролазника. Старци, младеж, дечаци и тајиге којима дођоше засеочани, — шаренише се, скупљаху се и разилазише. Црквена порта беше већ испражњена, мештани већ отидоше кућама, гости такође, али црквена врата још беху широком отворена, те је Маничка могла преко ограде видети и узвишену камену паперту.

Али ено из цркве изиде и црквењак. Не међући кане на главу, као да још нешто очекује на папери. Одмах за њим појавише се свештеник у свечавој мантији, ђак и тотор, а с њима још један човек ког Маничка није познавала. Високог је раста, сувоњав и мало погнут; има дугу браду и бркове, који су, рекла би, седе, јер од сунца не види најбоље. На њему је при капут. У оделу као да има и црвене боје. У руци му је фурашка коју још не меће на главу. Ко би то могао бити? Ено сиђоше по степеницама папирте, и Маничка их не виде за мало, док не избише сва четири лица тамо на гробљу. Попа и непознати човек иду заједно напред; пона нешто говори а онај слуша, мало приклонив главу према њему. Тотор и ђак у позадини су и, по свој прилици, ћуте. Сви су покривене главе, изузев непознатог који још вазда држи своју фурашку. Ено појави се и нека жена, сељачкога типа; здоцнила је на трчи за њима, док их не стиже. Прођоше све гробље и зауставише се пред највишим гробом са новим, тесаним крстом. Непознати човек приђе ближе, а други остадоше у позадини, не мичући се. Он се неколико пута прекрсти широко и са пуно осећаја, и подуже се не покрену, али у један мах спусти се на колена и за тим нице паде.

Ко ли би то могао бити? Што ће на гробу Клаудије Антоновне? У Маничке срце силно закуца. Изгледаше јој као да се тамо на гробљу одиграва некаква драма. Од куда ли тај човек дође овамо? Шта ли га је то повукло оној хумци, за што ли је нице пао и за што се тако дуго не диже?

Приступише му, најзад, пона и ђак, пажљиво га ухватише испод руку и подигоше. Попа нешто говори, — јамачно га теши. Непознати човек прекрсти се још неколико пута и за тим непоузданим кораком пође заједно с осталима. Али сада пођоше другом уласку, по истој стази којом је ишла и Марија Владимировна, те јој се и опет изгубише из очију. Али је Маничка у мислима ишла за њима, замишљајући, како су већ дошли до вратница, изашли у поље, окренули ка селу; али се губила у нагађањима: куда ли ће сад и шта ће даље бити? Али њену пажњу у један мах привуче жена, која, прескочивши гробљански ров, искочи на трг и журним ходом, спотичући се сваког часа, похита право школе. Одмах је видела да та жена није нико други, већ главом Хивра.

Маничка је била толико нестрпљива, да је чак отворила врата и пошла у сусрет. А Хивра је, нема сумње, то и очекивала. Већ издалека давала је изразне знаке, који су, по њезину уверењу, требали да све објасне. Најзад, на размаку од дваестину корака, Хивра довикну:

— Дошао генерал! Отац Клаудије Антоновне!...

Маничка помисли у себи: „Знала сам! Нико други није ни могао бити! Ја сам то осећала.“

Пођоше заједно. Хивра, задувана и гутајући речи, саопштавала је:

— Стојим ја у цркви, на служби, народа пуно... У један мах видим — народ се уклања! — Неки висок старац са седом брадом, блед, блед, ужасно оронут, образи му упали, чело велико а глава ћелава... На чакширама црвене испуске, а на капуту црвени рубови... Видим, да ми је као познат, а рекла бих и није... А срце ми залуна, залуна... И погодила сам!... Боже, Боже, какав се начинио!... Онда, кад је долазио покојници, био је сасвим други човек... У мундиру, с аполетама, на стасит, достојанствен, браде није имао, само бркове, а није било ни седе косе... А сад — прави старац: погурно се, гледа тако тужно, и никаквог сјаја на њему; аполете скинуте и све остало... Кажем, несрећа га срушила!...

СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ У КАРЛОВЦИМА

Стојим као на угљевљу, све бих да му приђем, да му чујем глас... Стоји само на једном месту, топло се моли и клања... А после службе, када се народ разиде, он приступи попи и пожеле да види гроб и да му се поклати... Поведоше га, а ја за њима; све гледам у њега, гледам, јер ми као није туђи, — отац је Клаудије Антоновне. А када дође на гроб — погледа, погледа, на онда паде на земљу, заплака и зариде... И подигоше га, али пона никако да га умири. Шта му све није говорио! И као човек, и по књизи, и свакојачко! Ништа не помаже. Не знам шта ће даље бити: пона га поведе својој кући, а ја потрчах овамо...

Хивра је била веома узбуђена. Генералов долазак био је за њу велики догађај: она је, као и Маничка, у свему осећала неку дубоку драму. Уђоше и у кућу. Зинаида Петровна, дознавши о свему, узмува се:

— Дођи ће и нама, а где какав је то вашар! Хивра, бриши прашину на столицама! Ах, Маничка, зар се нећеш пресвући? Не можемо га дочекати у овом

оделу. Он је из вишег сталежа... Генерал. Не можемо овако!

Маничка, са горким осмехом, погледа на њену збуњену ужурбаност на помисли у себи: како је њена мати чудна глава! Она зна историју Клаудије Антоновне, зна да је генерал у њој изгубио све, — па још мисли о таквим беспослицама! Она мисли да су сви људи лаког срца као она, и да ће овај старац, који је изгубио кћер, једину утеху свога живота, — пре свега обратити своју пажњу на њихова одела, и да ће му сметати прашина на столицама или прљаво одело Хиврино. Па гле, и Хивра, очекујући одличнога госта, удешава се, поправља своје чешљање и спрема свилену повезачу, — мало тамнију, да би изгледала озбиљнија. Она и не помишља да пред њих неће доћи генерал, званично лице, човек из вишег круга, него несрећни старац — порушени, але судбине, лишени сваке утехе у животу.

И Маничка је била узбуђена и у неком очекивању, али то је био сасвим другачији осећај. Она је знала, да ће говорити са старцем и да ће му, може бити, открити тајну Клаудије Антоновне. Њему је, без сумње, њезин поступак нејасан и објашњава га само њеним безумљем, али она, Маничка, поуздано зна да је Клаудија Антоновна радила сасвим логично и да другачије није могла ни радити.

Седеше за ручак. Зинаида Петровна и тад је била узбуђена. Може доћи сваког часа, затећи их за столом, а њихово је посуђе тако просто и неугодно, а и на застирачу стоји рупа баш на највиднијем месту. То је — прави скандал!

— Не бих волела да нам овог часа дође! То је тако неугодно!... говорила је она. — Ах! узвикну уплашена, погледавши случајно кроз прозор: Ено их иду... Попа и ов!... Боже мој! Хивра, склањај све са стола; тако је прљаво...

И Хивра као да је тако исто мислила. И њојзи је изгледало, да није најзгодније да пред генералом остане овако просто посуђе на столу. Чак се сети и изговора, ако не би могла успети да расприми. Замолиће госте, да изволе прво у учионицу. Али су гости ишли полако, те је соба била доведена у ред. Зинаида Петровна с ужасом је гледала Маничкино одело: црну сукњу и шарену ципану блузу.

Чуше се и кораци: уђоше гости. Попа застаде на прагу и прекрсти се према икони; на њега се угледа и старац.

— Допустите ми да вас познам, — рече попа. Ово је, ето, генерал Антон Николајевић Порховски, отац Клаудије Антоновне; ово је наша учитељица, Марија Владимировна; ово је њезина мати...

Старац се полако наклони према дамама и ћутећи седе на понуђену столицу. Маничка га је пажљиво гледала у лице. У цртама његовим било је сличности са Клаудијом Антоновном. Лице му је било бледо, са из-

разом патње. Дуга седа брада давала је старцу израз аскетског монаха.

— Ја сам вас узнемирио, mesdames... Молим вас, не замерите! простим и мушким гласом проговори он, полако изговарајући речи.

— На против... Нама је веома пријатно!.. одговори Зинаида Петровна оном својом извештаченом пажњом, и хтеде рећи још коју љубазну реч, али јој Маничка упути тако оштро прекорни поглед, да је одмах умукнула. Маничка се бојала да јој мати не лупне ма какву глупост која не би била за ову прилику.

— Дошао сам да видим њезин стан — поново проговори старац, па обухвати собу једним погледом и тешко уздахну. — Кад се изгуби оно што се није умело поштовати, онда се почиње поштовати и свака ситница...

Он опет уздахну и опет ућута. Сви су такође ћутали, и свима је било тешко.

— Дакле, овде је и умрла? упита старац после дужег ћутања.

— Ето, на овој постели! — са скрушеном нежношћу у гласу одговори Хивра. — На овој постели и пред мојим очима свршила је моја голубица...

Старац пренесе поглед на Хивру.

— Ви сте били поред ње у последњим часовима? упита је он.

— Не само у последњим, него за све време!.. На мојим је рукама и издахнула!.. Још се сећам њених последњих речи: од свих, вели, молим опроштаја, а ја свима опраштам... Ето какве речи!

Старац гласно уздахну и, поседев још неки тренутак, устаде.

— Молим не замерите... Узнемирио сам вас, mesdames!.. промуца и пође ка вратима.

— Молим вас, допустите ми да с вама проговорим неколико речи! уздрхталим и узбуђеним гласом рече Марија Владимировна. Она се силно узбудила, осећајући да је управо њезин дуг — разговорити се с њиме. Он застави на њој свој упитни поглед и за тим рече, климнув главом:

— На вашем сам располагању, госпођице!

— Хтела бих... да само с вама разговарам.

Попа је одмах разумео:

— Ја ћу вас код куће причекати, ваше превасходство!.. Хивра, допрати господина до мене! рече јој и изиде. Зинаида Петровној остаде да и сама то учини, а Хивра као да ишчезе, осећајући да ће бити нешто значајно.

Старац је остао на истом месту на ком га је задржао предлог Маничкин. Гледао је у њу као да проучава црте лица девојчина. Дотле удубљен у своје тужне мисли, као да је није ни видео, као што, по свој прилици, није видео ни татора, ни пону, нити иког од оних са којима је, силом околности, имао да разговара.

— Седите, молим вас! — понуди га Маничка.

Он седе на своје пређашње место. Она је неколико тренутака ћутала.

— Хоћу да говорим с вама о вашој покојној кћери,
— рече Марија Владимировна: Хоћете ли ми допустити?
Ја знам да је вама тешко, може бити...

— Ја не знам о чему би се другом и могло сада
разговарати са мном? — полако и замишљено проговори
старац. — Ја ништа друго не бих могао ни разумети...

— Да ли вам је о њеној смрти јавио Морозов?

— Зар знате?... Да, он ме је обвезао... Извештај
сам добио у Варшави... Већ је више од године дана како
сам у оставци; онде сам имао нешто посла... Жена ми
је умрла, од туге, разуме се... А ја идем из града у град
без икаква циља... Ви сте ми хтели нешто саопштити шт
се тиче моје несрећне кћери?..

— Али пре свега, ваша кћи није била несрећна..

— То је ваше мишљење, госпођице? Не ћу одри-
цати, — хладном услужношћу одговори генерал.

— То је мишљење и моје и њено, ваше кћери...

— Зар сте је познавали? Зар сте говорили с њом?
Можете ми, дакле, причати, шта је мислила и како је
објашњавала свој поступак? — живахно унута старац.

Маничка одрече покретом главе.

— Не; ја сам овде дошла на неколико месеца после
њене смрти.

На лицу се његову појави израз разочарања.

— Да... А ви рекосте... Помислио сам... Рђаво сам
разумео. Ето ови људи — свештеник и његова породица
— познавали су је, дуго су живели с њом, али, како сам
видео, она није била поверљива с њима. Они само нага-
ђају. Причали су ми о животу њезину... Дело самоод-
рицања!.. Али то је само једна страна, јер они не знају
душу њезину...

— Ја је знам! И сматрала сам за лужност, да то
и вама поверим.

— Па откуд, откуд, кад се с њом ни видели нисте?

— Да, али и не гледајући на то, ја сам под њеним
сталним утицајем, ја је осећам увек поред себе, ја и жи-
вим само мислима на њу, или ако хоћете — успоменама,
као да је она целог ми века била моја најбоља друга-
рица и као да сам с њом још јуче најискреније разговарала...
Она је са мном увек и свугде; она за мене није умрла,
већ живи...

Слушајући овај толики говор, стари генерал није очију
скидао са бледог лица девојчина. Лице јој у тим трену-
цима беше одушевљено, скоро надахнуто, у очима јој сијао
пламен. Он, изненађен и као неком силом покренут, приђе
Манички и проговори јој потресеним гласом:

— Ви говорите тако чудновато... Објасните ми, шта
је то? Шта је изазвало те ваше осећаје? Каква тајна?

— О не, нема овде никакве тајне! Случај ми је
дао могућности да јој душу познам, и ја сам се уверила
да је то била велика душа... Ја ћу вам рећи. Али пре
свега молим вас да ми једно обећате...

— Говорите, ја... Ја сам готов учинити вам све
што могу!...

— После ње остала је једна ствар. Ја вас молим
да ми је оставите. Она ми је веома драга... Видите... Ја
ћу вам рећи... То је дневник њен.

— Дневник Клавин?

— Да, дневник Клавин... Она га је писала по-
следњих дана. Ево га... Узмите га и прочитајте.

Старац узде свезак из руку њених, брзо преврну
корични лист и уни се очима у врсте прве стране. Познао
је Клаудијину руку, и нека нова туга, њжна, дирљива
подухвати му срце. Осећај немог, безнадног паћења, од
кога, изгледало је, никада и ни у чем неће наћи олакшања
ни изласка, у једном се тренутку утиша, као да је у
руци својој осетио живу руку кћери своје. Њезини потези!

Они су то, они: њима
је писала док је још
код куће била, пра-
вилни, уједначени, са-
мо нешто тврђи, увере-
нији, завршенији. Да,
има нечега силног, не-
чега изразног у тим
правим писменима, од-
ређеним и поузданим;
рука што их је писала,
песумњиво је рука би-
ћа које је тачно одре-
дило себе, силе своје,
тежње; рука мушке
душе која је успела
да ма шта оствари у
животу свом... Да,
то је она писала, ње-
гова мала Клава, она
мила, весела, безбри-
жна, његова Клава,
што је својим необја-
шњеним коракком по-
разила и њега и срце његово... Сав остатак свога живота
посветио је тешкој недоумици, безнадном решавању; пи-
тања: за што? за што? И ето, у овом је свјеску решење
тога питања.

— Хоћете ли ми допустити, да га читам овде, код
вас?... Ви сте ме оживели. Ја не знам ни како ни чим
да вам захвалим, госпођице! дрхтавим гласом говорио је
старац и снажно стезао руку њезину. У очима му забли-
сташе сузе.

Маничка устаде. Она се ражалила и од овог искреног
и изразног стезања руке и од саме појаве овог старца
тако обрадованог... А због чега? Због неколико врта
написаних руком кћери његове коју је ипак заувек изгубио.

— Овде вам нико неће сметати — проговори Ма-
ничка: У овој одморачи биће вам zgodније.

Она привуче столу једину велику одморачу, која јој
остаде од Клаудије Антоновне, поклони му се и изиде
из собе.

Српкиња са Косова

Зинаида Петровна и Хивра седеле су на улици, на клупи. Обе су биле под утисцима заједничке мисли, да се онамо у соби води некакав тајанствени и веома значајни разговор. Није Маничка узалуд пожелела да остане насамо са човеком кога види први пут у животу. Мора да има нешто на души својој.

Када је Маничка изашла, обе се жене зачудише што је сама, и упутише јој своје упитне погледе.

— Обећала сам да га нико неће узнемиравати — рече Маничка: — За то, молим вас, немојте улазити тамо.

— А шта ради? — упита Зинаида Петровна.

— Чита... Молим вас, не улазите.

— Ах, то је јамачно онај рукопис! — досети се Зинаида Петровна. — Но, то ће дуго трајати!... Да ли бих дотле могла отићи до попадије? А?

Она је ово питање упутила Манички, али не доби одговора.

— Отићи ћу! — додаде за тим, па и не дочекавши одговора, устаде и пође право према парохову дому.

Хивра је седела, седела и помишљала да оде суседима. Женско срце тражило је изжива. По њезину мишљењу, догађаји овога дана били су тако знаменити, да је било прёко потребно испричати их ма каквој жени, свеједно је, макар и првој која наиђе. Треба само ма каква новост да дође до женских ушију, па да се за пола часа рашири по свем селу, те да брзо од комарца постане читав магарац. Тешко је и замислити на какву ли ће бајку личити извештај о старом генералу, када претпоследња жена

у селу буде ову новост причала последњој: колико ли ће аршина бити дуга његова брада и колико ли ће море од суза потећи из очију му на гробу пређашње учитељице...

И Хивра оде. Маничка остаде сама на клупи. За тренутак покри лице шакама и замисли оне осећаје што морају подузети старог генерала, када буде читао исповест кћери своје. „Да ли сам добро учинила, што сам причала о дневнику и што му га дадох да чита?“ питала је себе и одговарала: „Да, добро је, добро! Питање о узроцима корака Клавина за њега је од необичног значаја. Па нека бар истину дозна. Можда ће га та истина убити? Нека је и тако. Истина је дивна и када убија! Ја то знам по себи. Постала сам милион пута несрећнија када сам дознала истину, али сам и срећна што је знам.“

У ваздуху се осећао јоргован, јер је поветарац доносио његов мирис из црквене порте. Сунце, што је већ нагињало смирају, пружало је меке, прозрачне и златасте зраке, да си их, изгледало је, могао рукама дохватити.

Маничка је размишљала о контрастима којих је пуно у животу: овде млађана природа напреже све силе своје, тежећи свим удруженим делићима својим ка радости, а тамо, под оном високом хушком, заувек је сахрањен млађан живот, који се никада више неће појавити златноме сунцу, мирисном сутонском ваздуху, општем празнику Природе. А у соби седи тугом утучени старац и са побожном смиреностију лије сузе над сухим, бездушним папирним листовима, само за то што их је некада исписала њему драга рука.

(СВРШИТЕ СЕ)

З и м а

Зима. — Кроз суво грање веје
Мршаве мразне шумна јена;
И пахуљице снега сеје
С потмудим звоном из далека.

И шкрипе гране. — Поток плаче
Као да прошлост светлу зове;
Узрујан, буран, даље скаче —
— Сва шума сања сетне снове.

Сива је магла брда скрила,
Дрогганац тамну влагу гони;
Ко смрт да шири своја крила —
Са мале цркве звоно звони.

И шум тајанствен гором блуди
И хуче реке, шуме хриде;
А по пртини група људи
Сагнувши главе тихо иде.

И снег још пада. — У даљини
Ишчезе спровод. — Ноћ се снија;
Тихо корача по тамини
И маглом густом све увија...

Пред њима стари поп корача,
Погребне песме звук се ори;
Кроз њу се чује јенај плача —
То ојађено срце збори.

Четири из њих сандук дрвен
На раменима својим носе;
У њему мртац. Фес му првен
Покрио снежно беле косе.

На челу печат смрти смеле
Склопљене навек очи скрива,
И блесак мисли, бурне, вреле
Не диже више машта жива.

Бели му покров груди крије
Ко покривало зимњег дана,
Жеља и страсти трага није
Ни мука, бола, горких рана.

В. П. Бошњакović.

Беата (сликао F. Wobring). — У броју портрета, што смо их до сада донели у свом листу, овај се несумњиво истиче ретком уметничком израдом, која је ево и у репродукцији у пуној мери сачувана. —

Породица (сликао Е. Бено). — Радник је, сиромашак, мученик у послу, али он све то не осећа као многи други, јер му је посао мио, јер зна зашто живи и зашто се мучи. Кад увече, уморан од тешког рада, дође кући својој, рају свом, — нестане му умора, снага се враћа под оним срећним осмехом сапутнице његове и пред сликом породичног анђела, здравог и једног првенца, што се онако снажно унио у материне груди, као да би да се из њих напије здравља и живота, јер ће једном, само док одрасте, постати одмена и помоћ својим родитељима. —

Италијанка (сликао Ж. Клод). — Знаш ли земљу где по лимун рађа?... Знаш ли лепу Италију где су мандолина и нож највернији другови?... И ако у њој сунце жеже, ипак не пали тако силно као очи лене Италијанке. Распаљено срце мандолину тражи да испева љубав своју, а дође ли трећи — нож је ту „на“ да љубав брани на' да је сахрани!“ —

Тихи кут (сликао П. Себорг). — Само ловац или какав залудни шетач ако дође и у овај крај. Далеко, далеко од кута овог струји људски живот и посленички шум, а овде је тако мирно и тако тихо, да се ево чак и лаки и плашљиви јелени осећају сасвим слободни и безбрижни у њему.

Студије (сликали Ј. Ивановић, Наталија Цветковићева и Христифор Црниловић). У прошлом броју донели смо слику Српске Цртачке и Сликарске Школе, а сад

доносимо и три ученичке студије што су биле у њеној овогодишњој изложби. Налазимо да је сасвим изlišно говорити о талентима ових вредних ученика, али је веома потребно нагласити да су сиротног стања и да би српском сликарству какав добротвор учинио несумњиву услугу, ако би пружио материјалне могућности на ком од њих да се и где на страни усаврши у свом лепом позиву. За досадашњи њихов успех припада несумњива заслуга школском директору г. Ристи Вукановићу, акад. сликару. —

Српски Народни Дом у Карловцима. — Овај лепи Народни Дом подигнут је прошле године, а одређен је да послужи српском народу што се корисније може. У њему има 50 соба и дворница у којима су засад смештена средишна автономна звања, као: канцеларије Саборског Одбора и Школског Савета, дворница за седнице Сабора, Народни Фондови, а ускоро ће се пренети и црквено-народна архива. Поред овога одређене су и неке просторије за Српски Музеј. У тај музеј пренеће се све старине опостраних српских манастира. Тако ће на једном месту прибрани бити сви документи славне прошлости, а с архивом уједно биће Народни Дом ризница свих података за српску историју у крајевима аустријске монархије. —

Српкиња са Косова. — Најкласичнији део српске земље, данашњи Косовски Вилајет, још мало па ће престати да буде плен ненаситих Турака и обесних Арнаута, — јер за мало још па ће нестати у њему свега што би могло домаћити ужасне зулумчаре на плен и робљење! Турци и Арнаути осудили су Косовске Србе на истребљење, а каква раса (на срамоту свега образованог света) гине и пропада на Косову, — нека покаже и наша слика Српкиње са Косова. —

Х Р О Н И К А

Сунчана енергија

Ништа није тако величанствено као небо, а на небу опет ништа као Сунце. Без сумње, у бескрајном простору васионе гравитирају таква небесна тела, којима и по сили и величини, као и пространству, Сунце уступа; али наше природне и слободне очи не могу то опазити, и та тела због своје даљине не могу утицати ни на наш живот нити на наше расположење. Сасвим је друга ствар Сунце, од кога добијамо светлост, топлоту и свако добро.

Кад упоредимо величину Сунца са величином планете која нас околно њега окрећа, видећемо, да је међу њима грдна разлика. Дијаметар сунца износи до 1.391.000 километара; а површина његова већа је од површине наше земље 12 тисућа пута. Површина земље према површини сунца стоји у истој размери, као звезда Дијана према Земљи. Из масе пак, из које је Сунце састављено, могло би се направити 1.250 хиљада таквих планета као што је наша Земља. Кад би се Земља помакла и наместила у средишту Сунца, Месец би се могао окретати око Земље ни најмање да не промени свој пут и положај према Земљи и Сунцу. Сунце је удаљено од Земље близу 150 милиона километара, али ипак оно има огромни утицај на Земљу; поред тога, до наше Земље допире само једна половина од целокупне сунчане енергије, а другу половину унија ваздух. Познато је, да црни предмети

унијају топлоту. Прорачунато је, да један квадратни метар црне површине упије за 1 сахат толику количину топлоте, да, кад би се она претворила у механичку снагу, могла би за 1 минут времена, подићи тежину од 300 кгр. на висину од 124 метра; другим речима, добила би се $1\frac{1}{2}$ коњска снага. Математички је израчунато — и то на прост начин — да би сунчана топлотна енергија, која се губи у атмосфери, била кадра да за 1 секунду даде квадранон коњских снага. То је као 1 према квадранону. Наше уображење је врло слабо, да може представити себи такву јачину за једну секунду.

Где ли се дева та огромна јачина топлоте коју добија наша Земља?

Што је ближе екватору, то је испарење јаче. Ваздух, уивши извесни део топлоте, постаје лаким и пење се горе, примлајући у себе водену пару. Када се горе ваздух расхлади, спушта се доле, а пара се згусне, претвори у мехуриће па у капице и враћа се опет на земљу. На тај начин, то ваздушно и водено кружење вечно постоји; без њега не би било живота на Земљи. То тз. кружење у атмосфери непрестано се врши и захвата огромни простор, али ми смо се на њ тако навикли, да га и не опажамо. Да би читалац могао себи представити колики су резултати тога обрта у кругу ваздушастом, навешћемо само, да се за једну годину пренесе ваздуха са екватора на пол 660,000.000 куб. метара. Када би се та маса воде разлила на Европу, постало би море од 66 мет. дубине.

Шта би било, кад би цела топлотна енергија, коју Сунце даје, допрла до Земље? До Земље допире само 2735 милионити део те енергије.

Кад бисмо мотрили сунце кроз телескоп, видели бисмо да његова светлост слаби од центра ка периферији. Из тога се закључује, да је сунце обавијено таквом сфером, која унија извесни део светлости сунчаних луча. Што те луче даље иду од сунчаног центра, то се њихова светлост све више троши догод не дође до наших очију. Тачно астрономски констатовано је, да су те гастричне сфере, које омотавају Сунце, по свом саставу много разликују од ове која окружује нашу Земљу. Атмосфера, која окружује нашу Земљу, састављена је од гасовитих тела: кисеоника, азота и других саставака, дочим сфера, која омотава Сунце, састављена је из оних истих делова од којих је Сунце састављено, само са разликом, што је прва у гасовитом а друга (сунчана маса) у житком, растопљеном стању. Другим речима: гасовити завој Сунца састављен је из истих минералних елемената, из којих је хемијским једињењем састављена и наша Земља тако, да су неки елементи пре нађени на Сунцу него на Земљи.

Сунчани завој састављен је од три слоја: један је познат под именом фотосфера (сфера светлости), у којој се налазе тз. сунчане пеге. Она је обложена неком ружичастом навлаком, која се зове хромосфера и служи као извор других језичастих шилкова сунчаног круга, који се најбоље дају видети кад Сунце помрча и они се зову протуберанце. Хромосфера је опет обавијена једним трећим омотачем, чија природа још није довољно испитана. У правом смислу, ти сунчани завоји су релативне природе; њих треба представити као савршено тамна места на сјајном сунчаном пољу. Сунчана светлост превазилази Месечеву за 5.000 пута. Протуберанце у ствари нису изданак сунчане усјајане масе, него су то неки гигантски водоскоци усјајаних гасова, који су разбацани у бескрајне просторије споменуте сунчане навлаке — хромосфере. Оне су разба-

цане од сунчаног центра тако невероватном брзином да чисто поражава. Да напоменемо: У септембру 1893. год. подигао се над Сунцем такав један гигантски огњени језик, који је за $\frac{1}{4}$ сахата достигао даљину од по милиона километара: 350 километара прелазно је за 1 секунду. У јуну 1885. г. Сунце је пустило 2 огњена језика у два противна правца, у даљину од 460.000 кметара. Њихова брзина била је таква, да је прелазила брзину пушчаног куршума за 1.000 кметара. За такав посао, наравно, треба велика јачина потиска, која би, ако и приближно, морала бити једнака 70,500.000 атмосфера.

Истиче се питање: откуда и колико дуго Сунце добија ту енергију, да може стварати и такав ефекат који поражава.

И једно и друго питање дуго је ложило главе научењацима, али тешко, да је и један могао доћи до позитивних резултата, и ми се морамо задовољити нагађањима. Њих има сувише, али ћемо узети оно, које је најсличније истини и коме би се могло најбоље веровати.

Знаменити немачки физичар и физиолог Хелихолц каже, да ће Сунце, скупљајући се, добијати много већу температуру и ту резервну топлоту, коју својим скупљањем добија, постепено трошити; али како то сунчано скупљање мора имати свој крај, то, наравно, морамо себе представити, да ће доћи дан када ће се сунце угасити. Али тај дан неће доћи тако брзо. Проћи ће милиони година — по доказу геолога 6 — док се расхлади тај сунчани жар, а све дотле биће живота на Земљи.

По руском М. П.

Крафт-Ебинг: *О болесним и здравим нервима.* Прерадио с немачког Предраг М. Исаковић. Цена 0-60 дина. Београд. Штампана С. Хоровица. 1903. — 8°, стр. 65.

И ако наше „Народно Здравље“ испуњује свој узвишени позив на веома похвалан начин, уносећи у народ игијенске поуке и обавештења о болестима, нису никако на одмет популарни списи из области Игијене и Патологије. А оваки списи, као што је чувено дело Крафт-Ебинга „Здравља и Болесни Живци“ („Ueber gesunde und kranke Nerven“), који могу, збиљски, веома много да допринесу и предохрани и лечењу нервозности, од које тако пати наше доба, свакако су једна потреба.

То је, без сумње, и навело г. Предрага М. Исаковића да се лати превођења поменутог дела чувеног бечког психијатра, сада већ покојнога Крафт-Ебинга, као што је и писца ових редова, кад је он, спремајући цео превод за штампу, пустио у броју 10. „Народнога Здравља“, октобар 1901., увод из овога дела: „Наше Нервозно Доба.“

Али ако је намера преводночева била добра и племенита, није никако и сами начин њезина извођења! Г. Исаковић је превео само важнија места из прве три главе, и то онда назива „прерадио“!... И онда није ни чудо што је ударио нелогичним путем, дајући својој т. з. „преради“ назив: „О болесним и здравим нервима“! Овакав рад је далеко од пиетета према оном великоме човеку, који је кроз толике године пленио своје слушаоце дивним предавањима и богатио медицинску литературу темељним и

исцрпним прилозима. Ово није „прерада“ већ је — „извод“, а то је г. Исаковић могао куд и камо на згоднији начин да изнесе у „Народноме Здрављу“, место што је похитао да изиде пред читалачки свет са једним крњим радом. Јер Крафт-Ебингов спис износи 178 страна, обичне осмине, и то штампан гармондом медијавал, док „прерада“ г. Исаковића износи само 65 страна из слога цинеро медијавал! То је таман једна четвртина (или још и мање) оригиналног дела!... Један београдски дневни лист рече, да је ово због тога „прерада“, што су изостављене оне ствари, које не засецају у наше прилике! Којешта! Таких ствари има таман за — пуну страну госп. Исаковићеве „прераде!“

Овај превод има пуно туђих израза, којима ни пошто не сме бити места у књизи, намењеној ширим појасима читалачког света. На што ће они?! Зар се нису могли заменити нашим изразима, које ми, за сваки од њих, имамо? Они ће пре створити забуну него ли помоћи! Мањ ако се и по њима мора видети, да је то „прерада“ једнога медицинара!...

То се, у осталом, види и из оних силних германистичких израза, којима ова „прерада“ обилује! Збиља, једна чудна појава у нашим медицинским круговима, на коју сам ја указао још у бр. 5. „Нове Искре“ од ове године (приказујући одлични рад г. др-а Алексеја М. Стојковића: „Народно Здравље у ужичкоме округу“): са малим изузецима ви ћете скоро кроза све списе наших лекара наплазити, скоро на свакоме кораку, на туђинске утицаје!

Сва је заслуга г. Исаковићеве „прераде“, што је важије цитате из Крафт-Ебингова дела згодно покупио и довео у целину. Али само због тога препоручити овај превод, у којем, поред германистичких, има и неправилности у српскоме језику, била би, збиља, беснослица.

Беч.

Г. П. Ивезић.

Dr. Friedrich S. Krauss: *Streifzüge im Reiche der Frauenschönheit*. Mit gegen dreihundert Abbildungen nach Originalphotographien. — Leipzig, A. Schumann's Verlag. 1903. — in 4°. стр. XVI и 304. — Цена (елег. повезано) 15 мар.

— — — — —: *Die Anmut des Frauenleibes*. Mit nahe an dreihundert Abbildungen nach Originalphotographien. — Leipzig, A. Schumann's Verlag. 1904. — in 4°. стр. XVI и 304. — Цена (елегантни повез) 15 мар.

Ако је икада које дело збиљски обогатило неку књижевност, то су учинила у изобиљу ова два дела познатог Бечког фолклористе и слависте др. Ф. С. Крауса. У немачкој књижевности ваљда није до сада ни било овако темељних, овако духовитих, овако укуских и овако украшених дела! Далеко чак и од помисли на буђење икаквих сексуалних осећаја, др. Ф. С. Краус је уз свој духовити текст додао и дивне слике, које не само да допуњују ону етнолошку страну ова два дела, него им дају и једну нарочиту, јединствену вредност: др. Краус износи у ово 600 слика скоро све типове „женске лепоте“ и „дражи женскога тела.“

„Das Weib ist dem Manne das Interessanteste und sollte ihn vielleicht ganz allein interessiren“, вели др. Краус у предговору првога дела. Да, да... *жена!* Како је овај израз само пун свих оних осећаја: и мила, и

сласти, и радости, и горчине; пун свих оних ерупција, што их „орце“ *снажнога пола* тако силно осећа према овоме створу, које *само с њиме* чини једну правилну целину! „Ich selber, вели др. Краус, richtete immer und in jedem Lande mein Hauptaugenmerk auf das Weib, oder genauer gesprochen, auf die schönen Frauen, und meine in der Ethnologie am besten gewürdigten Arbeiten handeln von der rechtlichen Stellung der Frau. Ich habe in meinem Leben noch nie über etwas so gründlich und liebevoll nachgesonnen, wie über das Weib.“ — То се потпуно види из ова два дела његова: одушевљени али и трезвени познавалац и жена и народних обичаја ниже слику за сликом, једну снажнију од друге, из живота слабије али лепше половине човекове!

Потежа је то ствар на овоме месту изнети опширнији суд о овацим делима! Она нису производ усламтете маште једног бонвивана, који уме лено и добро да пише, већ су она плод студија једног научника, који се, као фолклорист и етнолог, мора и о овацим стварима бавити. Дела ваља имати у рукама па тек онда схватити и важност насладе у једроме, снажном, несташном и духовитом описивању, и у разноврсности и лепоти слика, које су, већином, просто узорни фотографске вештине.

Голема начитаност др. Ф. С. Крауса огледа се редом на свакој страни: и Исток и Запад њему су потпуно познати; он наводи и литературу и обичаје из свих појасева који се намећу ова два краја находе. При обради првога дела њему је стајало на расположењу и употреби скоро 110 разних дела, а при обради другог дела — преко 180! — Лак, често и несташни, али ипак за то строго умесни стил сасвим вас плени. Својих симпатија према Србима није др. Краус ни овде напустио: где год је могао, јасно је он истицао своју љубав — чисту и праву — према нама Србима. Они чести наводи наших народних песама и наших гуслара такође су једна потврда за ово. Један немачки критичар ово нарочито још и истиче „.....er teilt uns Gesänge der Guslaren mit, die an Überschwänglichkeit und Bewunderung von Frauenreizen ihresgleichen suchen....!“

Овим својим делима др. Краус је нама учинио једну велику услугу. Осем тога он је у њих унео преко 30 Српкиња, које, збиља, у овоме албуму женских лепотица заузимају веома угледно место.

И поред тога што је повећи део слика жена у Евиноме костиму, ипак то неће и не може бити ни најмање разлог да се ових књига не лате и најчедније природе: сумњам да ће икоме еротика и насти на помет!

Поред оних разних „Албума за нежењење“, са еротичним тенденцијама, голуждравим сликама и пикантним описима, и за то нездравих списа, овим делима, без сумње, није место. Она ће њих истиснути и биће као списи: лепа душевна посластица, а као збирка слика: право уживање за око!

Напоменућу још толико, да се *стручна* немачка критика изразила веома повољно и похвално о овим делима др. Ф. С. Крауса. А да су она добра и да су погодила и укус у читалаца, јемчи и та околност, што је за ово шест месеци — друго се дело баш ових дана завршило — распродато само 17.000 примерака!

Г. П. Ив.

* Изаšla је из штампе „Прва књига пјесама Чедомира Павића.“ Рађена је у штампарији Д. Димитријевића. (Београд) а цена је 1 динар. —

* Др. Владимир Димитријевић штампао је у Карловцима раније објављени „Зборник проповеди.“ Цена је 4 круне. —

* 1. број (октобар) овогодишњих „Извјешта С.-Петрбурског Словенског Благотворителног Общества“ доноси ове чланке који се тичу и нас Срба: Значај Македоније у судбини грчко-словенског света, од А. С. Будиловића; Историзам и национализам у неруских Словена, од С. А. Радића; Македонска писма, I—II, од С. Пржеваљског; Економски узроци македонског устанка, од К. П. Мисиркова. У овом је свеску и некролог † П. С. Срећковићу, и реферати на ове српске књиге: Историја српског народа, од Д. Војновића; Једна руковет из Вукове преписке, издао В. Богинић; Борба и наследство Баошино (1421. до 1426), од Д-р Ст. Станојевића; Sa gjasima kroz Bosnu, Hercegovinu, Crnu Goru, Dalmaciju, Jadransko More, Istru i Hrvatsku, napisao prof. Dragutin Franić. —

* Из Источника (Сарајево) прештампан је биографски рад С. Т. П. „Архимандрит Мелентије Перовић (1835 до 1887).“ —

* У овом броју доносимо говор Госпође Савке Суботићке што га је држала о концерту Кола Српских Сестара пр. м. у сали Велике Школе. Цео је говор импровизација Г-ђе Суботићке и ми га доносимо по стенографским белешкама. Интересно је поменути да је госпођа у току три недеље држала четири оваква импровизована говора: први је био у Старом Бечеју (о Великој Госпођи) *О позиву српских певачких дружина*, други, сутра дан, у Турском Бечеју, *О позиву српских женских добротворних задруга*, трећи 8. септ. у Земуну *О материнској љубави*, а четврти овај што га доносимо у свом листу. — За најкраће време штампаће Матица Српска спис госпођин *О српским домаћим тканим рукотворинама*. Референт овога дела, проф. г. Валтровић вели: „Садржина је овога дела пример одушевљене и озбиљне пажње и предана и издржљива труда око јачања производних и привредних способности у нашега народа, и збирка разних поучних градива из народног живота. То је нацрт дугогодишњег родољубивог заузимања, да се домаћем ткалачком раду у нас прошири примена и тиме створи народу извор како за стварање тако и за моралне добити. Предмет је толико важан и озбиљан, да ће на се привући пажњу сваког учесника у раду на свестраном народном напретку. Спис госпође Суботићке цењен је прилог за сазнавање једног дела културног стања у српском народу, у току шесте, седме и осме десетине прошлога века.“ — Ове врсте доносимо да би наши читаоци, који још не познају рад госпођин, могли за овај мах видети сву заслужност вредне и старе али духом још вазда одушевљене Српкиње.

* Српска православна велика гимназија у Срем Карловцима приредила је у суботу 1. новембра 1903. свечан помен стогодишњице од смрти свом оснивачу и великом добротвору, грађанину Карловачком Димитрију Анастасијевићу-Сабову. Распоред је био: I. У 10. сах. пре подне у саборној цркви парастос. На парастосу је говорио гим-

натихета проф. Иван Маширевић. II. После парастоса отишла је гимназијска омладина са проф. збором на Доње Гробље, где је на гробу Сабова учињен помен и гроб окићен венцем гимназијске омладине. III. у 4. сах. по подне у гимназијској дворани: 1. „Ускликнимо“... певао гимназијски збор. 2. Пролог, говорио Стојан Богојевић, уч. VIII. раз. 3. Римски-Корсаков „Хвалите“, певао гимназијски збор. 4. „Живот и заслуге Дим. Анастасијевића Сабова“ говорио проф. Ђорђе Магарашевић. 5. Синика: „Воскликните Господеви,“ певао гимназијски збор.

* Изаšla је из штампе „Механичка технологија дрвета“, I општи део: „Дрво као сировина и његове особине“. За занатлиске школе и занатлије написао инж. Ж. Ј. Димитријевић. Дело је награђено и намењено као уџбеник за војно занатлиску школу у Крагујевцу.

* Српска Краљевска Академија расписује награду од 480 динара у злату, коју из задужбине Николе Ј. Мариновића може добити: *одличан поетски спис с моралном и патриотском тенденцијом, који је написан чистим српским језиком и одликује се лепоћом слога и садржаја*. Наградити се могу како рукописи тако и штампани списи који нису старији од две године, т. ј. који нису штампани пре 1902. год. Списе за награду ваља поднети Срп. Краљевској Академији најдаље до 1 маја 1904. год. Писци могу своја имена напред објавити или прикрити до коначне одлуке. У овом другом случају дужни су ставити неку белегу на спис и на завој спроводног писма. Награђени списи су својина писаца.

* Пера Коњовић, хороваљ цркв. пев. друштва у Старом Бечеју, штампа неколике своје композиције Змајевић „Булића“ за један глас (већином средњи регистар) уз гласовир. То су: 1. И ти си храбра била (As dur), 2. Кажи ми, кажи (F dur), 3. И молио сам очи (As moll — Ces dur), 4. Ала ј' леп (E dur), и 5. Кад прво сунце (A dur). Текст ће бити штампан и ћирилицом и латиницом, а цена је 4 круне или 5 динара. —

* Новосадека Читаоница одржала је 14. о. м. четврто посело своје, на којем је г-ђца Д. Калићева, председница Српског Омладинског Кола, говорила „О циљу женског образовања.“ После свршеног предавања отворио је дискусију о њему читаонички председник г. Лаза Милошев, а прихватили су је парох Вељко Миросављевић и проф. Тих. Р. Остојић. Уз заслужено признање г-ђци Калићевој износили су говорници сву потребу женског суделовања у борби за народни напредак. —

* Будућност, друштво ученика учитељске школе у Алексинцу, прославила је 23. о. м. тридесетогодишњицу своју. На свечаном скупу тога дана расправљено је о теми „Уједињење средњешколске омладине у Србији и покретање заједничког књижевног листа.“ Код споменика из Шуматовицу говорио је Авдо Карабеговић, ученик III године, о значају Шуматовачке борбе, а омладина је положила врло леп венац на споменик руских изгинулих бораца. —

* Коста Мајкић одштампава из „Србобране“ низ својих чланака „Борба чешког народа.“ Књига ће изнети до 15 штампаних табака, а цена ће јој бити само 1 круна. Лепо излагање богатог материјала, што је покупљен у овим чланцима, препоручује ову књигу сваком интелегентном Србину који води рачуна о напретку свог народа и средствима у културној борби. —

* Душан Гуцуља, учитељ и хороваљ, изнео је предлог иностраним српским певачким друштвима, да се састану,

пре по што се упишу за чланове Савеза Српских Певачких Дружина (Београд), те да се договоре: да ли би се њихова друштва могла спојити у оностран Савез који би, несумњиво, био од велике користи. — Предлог је врло лено прихваћен и вероватно је да ће се у Новом Саду састати сва српска певачка друштва из Аустро-угарске. —

* Акад. сликар Паја Јовановић израдио је, бавећи се пре кратког времена на Цетињу, ликове Кнеза Николе, Кнеза Данила и Кнегиње Милене. У току 1904. г. отићи ће г. Јовановић поново на Цетиње да изради иконостас у Никшићком храму Св. Василија. —

* Др. Светислав Стефановић дао је у штампу књигу својих оригиналних и преведених песама. Књига ће изнети 5—6 штампаних табака осмине на финој хартији. Књигу ће опремити издавачка књижара Пахера и Кисића (Мостар). Цена је за претилатнике 1 динар. Скупљачима уобичајени рабат. —

* Приликом свечане седнице Књижевног Одељења Матице Српске год. 1904. говориће члан Др. Стеван Павловић у спомен и славу преминулом члану Др. Теодору Мандићу. — За Летопис примљен је рукопис архимандрита Илариона Руварца „Четири прилошка.“ — Нису примљени рукописи: „Гундулићева метрика“ и „Збирка народних умотворина.“ — На оцену су дати рукописи: „Прилошци за историју Срба у Угарској крајем 17. и почетком 18. века“ и „Ревизор“ шаљива игра у једном чину. —

* Тодор Љ. Павловић, артиљеријски поручник и приправник за Ђенералштабну струку, штампао је своју расправу „О војној дисциплини.“ У њој су ови делови: 1. У опште о војној дисциплини, 2. Историјске белешке о војној дисциплини, 3. Средства за укоренивање, подизање и одржавање војне дисциплине, и 4. Војна дисциплина и наш народ. — Књига има 8 штамп. табака, а цена је 1.50 дин. —

* Књижара Е. Ајхштета штампала је „Марш Краља Петра“ композицију капелника Ј. Бродила. Цена је 1.50 дин. —

* Пре неколико година било је у Новом Саду основано друштво Девојачко Коло. Настојањем српске универзитетеке омладине размакнут је пре кратког времена оквир Девојачког Кола, јер у њега ступише и мушки чланови, те се и име промени у Српско Омладинско Коло. Друштву је главна сврха: образовање самога себе у заједничком раду и уз узајамну помоћ. Поред познања српске књижевности и књижевног језика, српске повеснице, српског живота и српских особина, ушле су у програм и ове тачке: пропагирање идеје о друштвеној солидарности свих стајежа нашега народа, потпомагање српске привреде, набављање рада српским радницима и радницама, ширење писмености и просвећивање најнижих друштвених слојева, организација јавнога добротворства на модерној и напреднијој основи, и буђење и развијање српске друштвености. Послове своје ради Коло на недељним састанцима, на којима се чланови у читањима, предавањима, дискусијама и слободним разговорима узајамно обавешћују о програмским питањима. — Потања обавештења дају председници Српског Омладинског Кола: г. проф. Тих. Остојић и г-ђца Даринка Калићева, учитељица. —

* У Сарајеву штампао је Јов. Фил. Иваншевић, у засебној књизи, своје белешке „Школство у Србији.“ Цена није означена. —

* 27. о. м. прослављена је у целом Српству седамдесетогодишњица великог српског песника Змаја Јована Јовановића. Због слабости своје слављеник није примао лична честитања. —

* На годишњој скупштини Српске Књижевне Задруге решено је да у коло књига за 1904. годину уђе и књига посвећена стогодишњици српскога устанка. — Матица Српска добила је одговор од г. Стојана Новаковића да ће за Летопис израдити нарочити чланак о првом устанку српском. — А наш одбор за прославу стогодишњице, а Академија, а Народно Позориште?

* На дан 1. октобра о. г. износио је Коларчев Фонд суму од 1.789.751 дин. и 55 п. д. Од овога припада фонду за књижевност 225.533 дин. и 35 п. д., а фонду за српски универзитет 1.564.218 дин. и 20 п. д. Чист приход од 1. окт. 1902. до 1. окт. 1903. г. био је 74.390 дин. и 30 п. д. —

* Мађарско Географско Друштво у Пешти штампало је овог месеца зидну карту Балканског Полуострва у размери 1: 800.000, на четири листа а у 9 боја. Карту је израдио Србин К. Когутовић, а како „П. Лојд“ јавља, о њој су се веома похвално изразили наш академик и проф. Др. Ј. Цвијић и проф. Др. А. Филипсон, географ из Бона. —

* Др. Фридрих С. Краус почео је у Бечу, пре кратког времена, издавати *Bibliothek ausgewählter serbischer Meisterwerke mit literarhistorischen Einleitungen.* У 1. св. штампан је Краусов превод Нушићеве „Пучине“ (*Auf uferloser See*), а у другом је, такође Краусов, превод Глишићеве „Подвале“ (*Ein Geniestreich*).

Књига здравља, домаћи лекар за свакога, превео Др. Милутин Р. Живковић. IV свеска: Домаћа апотека. — Унутрашње болести. — Коже и венеричне болести. — Београд, штампарија „Доситије Обрадовић“, 1903. В. 8°, стр. 353—547. Цена 1.50 динара.

Српска Краљевска Академија: *Годишњак*, XVI, 1902. Београд, штампано у Државној Штампарији, 1903. М. 8°, стр. II + 383. Цена 1 динар.

Недељко С. Савић, учитељ: *Преко Босне и Херцеговине у Приморје.* Слике, утисци, рефлексије. Ваљево, штампарија Јов. Ј. Молнара, 1903. — 8°, стр. 202. Цена 1 динар.

Поручник Тод. Љ. Павловић: *О војној дисциплини.* Београд, „Доситије Обрадовић“ — штампарија Аце М. Станојевића, 1903. — 8°, стр. 127. Цена 1.50 динара.

Мала Библиотека, св. 57., 58. и 59. Број XV., XVI. и XVII. Година V. 1903. Јанко М. Веселиновић: *Цигане*, из збирке „Сити и гладни“. У Мостару, 1903, издање и штампа издавачке књижарице Пахера и Кисића. 16°, стр. 185. Цијена 90 потура (1.20 пара дин.). —

Пољопривредни календар за преступну 1904. год. Издање Српског Пољопривредног Друштва. Уредио Паја Т. Тодоровић — Баковчић. (Са сликама). Година XXI. У Београду, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1903. — В. 8°, стр. 197. Цена 50 пара динарских. —

Краљевско Српско Народно Позориште: *Позоришни годишњак сезоне 1900—1903 године*. Службено издање. У Београду, нова електрична трговачка штампарија, 1903. — В. 8°, стр. 26.

Д-р Св. М. Марковић: *Одговор на критику Г. Дра М. П. Јевремовића*, секретара санит. одељења (на лекарски извештај Панчићеве Гимназије) Београд, Нова електрична штампарија Петра Јоцковића, 1903. — В. 8°, стр. 16.

Црни листови. Кроника кривичних догађаја. Излази сваког 5. и 20. у месецу. Власник и уредник Стева П. Видаковић. Свеска I Свеска. Београд, штампарија Савића и Коми. 1903. 8°, стр. 63. Цена 50 пр. или 50 хел.

Мала Библиотека. Свеска 60. Број XVIII. Година V. 1903. Ф. Херцег. *Шест прича*. С мађарског превео Јован Грчић. У Мостару 1903, издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. 16°, стр. 82. Цијена 30 потура — (40 пара дин.). —

Претплатницима Нове Искре

Још један број и „Нова Искра“ завршиће пету годину свога излажења. Да ли је то успех за српски илустровани лист, нека посведоче сва досадашња таква предузећа, од којих ни једно није доживело тај број година. Колико је било потребно истрајности и добре воље да се српски илустровани лист сачува у току пуних пет година, није потребно досађивати, јер ко ће нам веровати — вероваће на реч, а ко неће — не можемо му ни доказивати.

Ми бисмо били најзадовољнији, кад бисмо на крају пете године могли јавити својим читаоцима да је „Нова Искра“ материјално обезбеђена и да смо, најзад, разбили у српске публике онај немар, који је до сада упропастио многа лепа и корисна књижевна подухећа. На жалост, то не можемо рећи! Још је у српским породицама пуно туђинских илустрованих листова, још је њојзи туђе и лепше и — приступачније! И ако „Нова Искра“ није спекулативно подухеће, и ако је власништво пуно воље да лист унапређује и садржајем и илустрацијом, — немар српске читалачке публике отежава то, а неплаћање појединих претплатника одводи лист у све веће неприлике и незгоде.

За то смо принуђени замолити сваког пријатеља српске илустрације да у свом кругу потражи што већи број претплатника, како не бисмо били принуђени да после петогодишњег рада доводимо у питање опстанак свог листа. Поред тога опомињемо све дужнике да нам дужну претплату одмах пошаљу, јер је то њихова дужност а листу једини извор за одржавање. Писане опомене нећемо слати, али ћемо објавити имена свих оних дужника који дуг свој не измире.

Власништво НОВЕ ИСКРЕ

САДРЖАЈ:

С пролећа, приповетка, написао Милош П. Ђирковић, (свршетак).

На мјесечини, песма Јакова Шантића.

Говор госпође Савке д-ра Ј. Суботића, држан у сали Велике Школе, 5. октобра 1903. год., као прво предавање „Кола Српских сестара“ (свршиће се).

С Трића, успомене од Влад. Коровића.

Змајева седамдесетогодишњица, парафраза, поздрав „Нове Искре“.

Из „Пролетњих Елегија“ песма Милутина Јовановића.

Алиеста, античка драма у три чина, са прологом, по Еврипиду прерадио Ж. Риволе (наставак).

Скопско вече, песма Д. Ј. Филиповића.

Листићи: Прва Јесења Зима, с француског превео С. К. П. — Амајлије (из туђег низа), превео О. — Два сусрета, Венчање, Странац, с француског превео Д. Малушев.

Генералова кћи, роман, написао И. Н. Потапенко (наставак). Зима, песма В. П. Бошњакчића.

Уз наше слике.

Хроника (Наука, Књижевност, Разно).

Библиографија.

СЛИКЕ: Беата. — Породица. — Италијанка. — Тихи кут. — Студија (три). — Српски народни дом у Сремским Карловцима. — Српкиња са Косова.

„НОВА ИСКРА“ излази сваког месеца. — Цена: на год. 16. на по год. 8. четврт год. 4. дин.; ван Србије 10 фор. или 20 дин. у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се **Р. Ј. Одавићу**, власнику, Капетан Мишина 8.

Власник и уредник **Р. Ј. Одавић**, Капетан Мишина ул. 8.

Краљевско-Српска Државна Штампарија